

ŽIVLJENJE IN SVET

Chaplina pozna tudi črni kontinent

15. novembra

Knjiža 10.

20

19 Ljubljana 31

Življenje in svet

Ilustrovana tedenska revija

Izhaja vsako nedeljo in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.—, polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—. Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. — FRANCIJA, mesečno 4 franke. — ČESKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. — AVSTRILIJA, mesečno 1 šiling. — Amerika in ostalo inozemstvo letno 1 ½ dolarja.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5.

VSEBINA št. 20: Stoletnica smrti Friderika Hegla — Valentin Katajev: Slučaj z Babuškino — Japonska kopna in pomorska sila — Nazadovanje proizvodnje zlata — Parlane: Slovenska slovnica za Italijane — San Francisco — Slike iz življenja in sveta — Jacques Cézanne: V oblasti optičakov (nadaljevanje) — Dr. Vlad. Travner: Francoske kolonije — Utripanje srca v zvočniku — Etruški sledovi v Toskani — Kaj je tudi potrebno za prebavo — Ledniška bolha — Iz življenja Lidov — Pozdravljanje — Prezare v zvočnih filmih — Tedenski jedilni list — Rojeni samec — Karikature — Humor v slikah

Rojeni samec

Samci se mi smilijo. Pri tem ne mislim na moške, ki so slučajno ostali samci in še manj na mlade moške, ki so do nadaljnjega veseli samci, kasneje pa dobri zakonski možje, in dobri očetje. Ne, to niso samci v pravem pomenu besede. Mož, o katerem pišem, je rojeni samec.

Dosegel je že srednjo starost. Temu, da se ni poročil, ni kriv njegov finančni položaj in če ga vprašamo, nam tudi ne bo vedel povedati kake zgodbe o »prevarjeni ljubezni«, ki bi ga bila napravila boječega. Ušel je zakonskemu jarmu samo zato, ker je vsaka ženska videla v njem edino le zakrknjenega samca.

Zakrknjeni samec pride že kot tak na svet in tudi življenje samo ga ne more izpremeniti. In če se tak samec slučajno oženi, tedaj ne pomeni tak slučaj samo zanj nearečo, temveč tudi za njegovo ženo.

Pred nedavnim časom sem srečala takega zakrknjenega starejšega samca. Med pogovorom mi je omenil, da se bo, z ozirom na to, da so se vsi njegovi prijatelji in znanci že oženili, tudi sam oženil.

Ta samec je bil zelo imovit in po značaju zelo gospodovalen. Najbrže ga je njegova okolica nagovarjala, naj se oženi, češ, da je nezmišl, da bi vedno sam ostal. To ga je pripravilo do sklepa, da se oženi. Naposled se je res zaročil.

Ona je bila videti nalašč ustvarjena za starejšega, zakrknjenega samca, posebno še zato, ker je bila tudi ona že starejša in je bila že popolnoma opustila misel na moštvo, dokler ni srečala njega.

Kmalu nato sem ga spet srečala. Čestitala sem mu iz vsega srca, med tem ko si

je on v zadregi mencial roke. Naposled je rekel z resigniranim glasom:

»O, mislim, da ne bom nikoli srečen na tem svetu!«

In res ni bil srečen! Po poroki je bil prav tak čudak in prav tako malenkosten kakor kdaj poprej. In kar je bilo še huje: tudi njegova žena se je popolnoma izpremenila. Iz mirne, resne, starejše gospodične se je razvila družbe in elegancije željna gospa. Vedno je morala imeti najmodernejše obleke, vsako veselico, vsak ples je morala obiskati in svojemu možu ni privoščila niti malo miru. Starejši samec napravi boljše, če se oženi z mladim živahnim dekletom, kakor pa z mirno žensko svoje starosti.

Če se poroči z mladim dekletom, ve že v naprej, česa lahko pričakuje, med tem ko v drugem primeru nikoli ne ve, kaj ga čaka. Zakaj mirna ponižna ženska je podobna črnemu konju, ki je samo zato miren in pohleven, ker se v svoji okolici ni mogel prosto razvijati, ne pa zato, ker je bil že po naravi tak.

Mislím, da je »rojenih samic«, ki ostanejo iz neke notranje potrebe samice, mnogo manj kakor moških. Kadar se taka samica poroči, si do smrtne ure ne odpusti svojih slepih oči in svojih »srčnih zablode«. Kaj pretrpi potemtakem mož ob njeni strani, si lahko mislimo.

Vendar pa ugaja moškím »zakrknjena samica« in snubecev ji skoraj nikoli ne zmanjka, med tem ko »zakrknjeni samec« ne napravi nobenega vtisa na ženske. Z obraza mu vsaka bere strah pred ženskám!

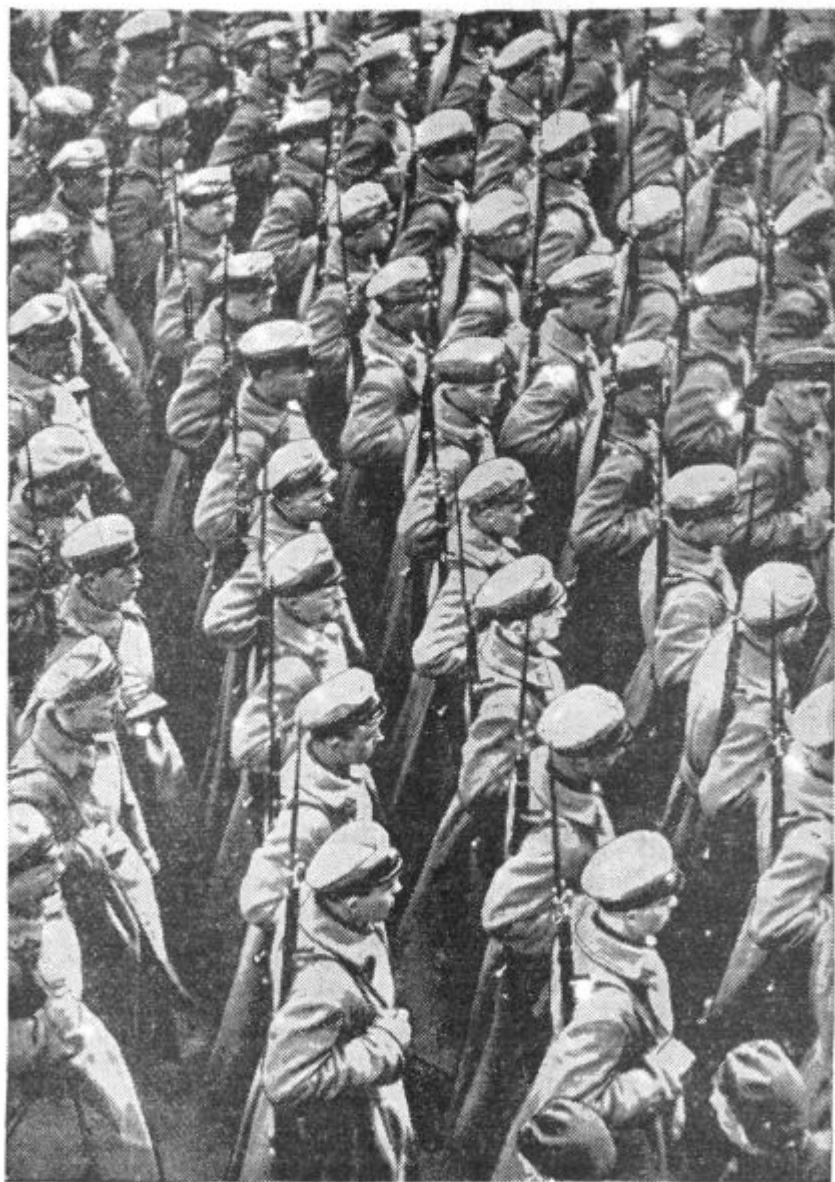
Nadaljevanje na predzadnji strani.

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 20.

LJUBLJANA, 15. NOVEMBRA 1931.

KNJIGA 10.

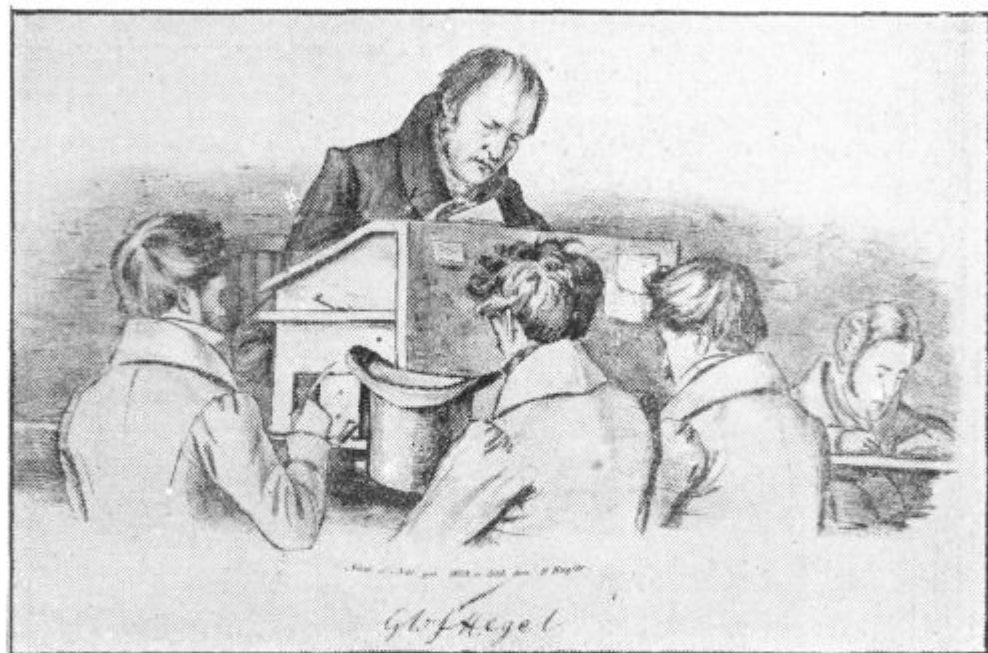

Ruska pehota pred odhodom na Daljni vzhod

Stoletnica smrti Friderika Hegla

Dne 14. novembra l. 1831. je v Berlinu umrl za koleru rektor tamošnjega vseučilišča in profesor filozofije Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Njegovo življenjsko delo, teorije, ki jih je desetletja vcepljal mladim ljudem, ves njegov daljnosežni vpliv — vse to je bilo v času njegove

sizmu; ustanovitelj sodobnega zgodovinskega materializma, t. j. nauka, da je vse zgodovinsko dogajanje v naravni zvezi z ekonomskimi silami in da je zgodovinski proces v neprestanem razvoju, je bil Heglov učenec Karel Marx. Današnji marksistični filozofiji, ki je v sovjetski Rusiji edino službeno modroslovje in

Prof. Hegel v kolegiju (Risba iz l. 1828.)

smrti bolj motno nego jasno. V tem pogledu si je Hegel delil usodo z drugimi velikimi nemškimi modroslovci — n. pr. s Kantom in Schopenhauerjem. Šele bodočnost je imela izreči odločilno besedo. V teku 19. stoletja je Heglov vpliv narasel in se nato pod vplivom demokratičnega gibanja znatno zmanjšal. Če je filozof Georg Simmel l. 1909. dejal, da nam nobena doba ni filozofsko tako daleč kot doba, iz katere je zraslo Heglovo mišljenje, bi deset let pozneje nemara še lahko vztrajal pri tem mnenju, dvajset let, namreč l. 1929., pa ne več. Danes je vpliv Heglovega mišljenja zopet znaten. Opazamo ga v dveh pravicah, ki bi ju lahko politično opredelili v levico in desnico. Na levici cveté Heglova filozofija v mark-

v nekem smislu nadomestilo za verstvo, je Hegel z osnovami svojega mišljenja in s svojo filozofsko metodo večji od vseh drugih modroslovcev. — Značilno je, da se često sklicuje na Hegla tudi desnica. Hegel je namreč v svojih nazorih o državi in družbi zelo blizu danes vedno bolj prevladujočemu stremljenju po močni državi in nje čim bolj vsestranski oblasti. Še prej pa se je razvila v vrstah Heglovih učencev »levica« in »desnica« po takrat najvažnejši ločitvi zaradi versko-filozofskih nauk. Desnica je bila bližja cerkvenemu stališču. Levica je bila versko zelo svobodoumna: nji sta pripadala med drugimi D. J. Strauss, pisec nekoč slovečega in za usmeritev mladih ljudi često odločilnega »Jezusovega življenja«

in Ludwig Feuerbach, avtor knjige o religiji, ki so jo svobodni misleci 19. stoletja čitali kakor brevir.

Georg Wilhelm Friedrich Hegel se je rodil dne 27. avgusta 1770 v Stuttgartu. Prvotno se je bil posvetil studiju bogoslovja v Tübingenu; pravijo, da za mladih let ni v ničemer kazal svoje izredne nadarjenosti in globlje dovtetnosti za filozofska premišljevanja. L. 1801. pa se je habilitiral na vseučilišču v Jeni, kjer je spisal svoje prvo filozofsko delo »Differenz des Fichteschen und Schellingschen Systems der Philosophie«. Skupaj z drugim, pozneje znamenitim modroslovcem Schellingom je začel izdajati filozofski časopis. L. 1806. je bil imenovan za profesorja. Takrat so vso njegovo domovino globoko pretresali dogodki napoleonskih vojn. Med grmenjem topov bitke pri Jeni je Hegel dovrševal svoje prvo večje in vplivnejše delo »Phänomenologie des Geistes«. Pod vplivom političnih dogodkov je bil zapustil Jeni in je v Bambergu dve leti urejal neki političen list. L. 1808. so ga imenovali za rektorja (ravnatelja) gimnazije v Nürnbergu. V letih 1812—1816 je spisal svojo »Logiko«; l. 1816. so ga poklicali na vseučilišče v Heidelbergu, kjer je izdal svojo »Encyklopädie der philosophischen Wissenschaften«. V tem delu nahajamo že vse prvine njegovega samostojnega filozofskega sistema. L. 1818. je bil imenovan na berlinsko vseučilišče; šele tu, v središču Pruske, je prišel njegov vpliv do večje veljave. Hegel je postal nekak državni filozof Pruske in njegovo filozofsko mišljenje je zapustilo posledice celo na politično-upravnem področju. Doba, ki je nastopila za Prusko po napoleonskih vojnah, doba gospodarskih kriz in duhovne zmede, — dokaj podobna današnji — je iskala takega modroslovja, ki bi utrdilo državne pravice nad podložniki, omajane po sunkih francoske revolucije in po nemirih in zmedah Napoleonovih pohodov. V Berlinu je mnogo predaval in se v svojih predavanjih dotikal vseh filozofskih panog. Kot predavatelj je bil dokaj neokreten in pust; tudi njegovi spisi so hudo suhoparni. L. 1829. je bil imenovan za rektorja, vendar ga je že dve leti pozneje pobrala smrt.

V tem kratkem poljudnem člančiču ni mogoče govoriti niti o temeljih Heglovega filozofskega sistema, ker bi umevanje njegovih osnovnih misli zahtevalo daljšo razlago. Heglova filozofija je absoluten idealizem; v modroslovju je videl znanost o absolutnem razumu in to, kar je

razumno, mu je bilo obenem resnično. Postavil je znano dialektično metodo teza — antiteza — sinteza in je na njeni osnovi razdelil filozofijo v tri dele: logiko, ki je hkrati metafizika, filozofijo o narodi in duhovno filozofijo. S tega vidika je Heglov bistri, večno razčlenjujoči in zopet spajajoči duh promatral vse življenjske pojave. S svojo logiko in mrzlo razumnostjo je Hegel hotel človeka, družbo, naravo spraviti v nekak red, prav kakor pruski poročnik svojo strumno četo.

Značilno je, da so — kakor smo že povedali — elementi Heglovega mišljenja in metode, ki so delno pobarvani z vplivom časa (napoleonska in ponapoleonska doba) in prostora (Pruska), prešli v moderni komunizem enako kot v fašizem. Vsak je iz Heglove filozofije zajel nekaj, kar mu je najbolj prijalo: Marx in za njim vsi današnji boljševiški teoretiki dialektiko, fašizem in druge reakcionarne struje, ki skušajo izriniti ali preosnovati demokracijo, pa njegovo državno in pravno filozofijo.

Danes je torej opaziti rastoče zanimanje za Hegla; izhaja vedno več studij o njem in njegovi spisi prihajajo na svetlo v novih izdajah. Doslej sta se vršila dva kongresa Heglovih pristašev in proučevalcev. Čitatelju, ki bi se hotel seznaniti s Heglovim mišljenjem, bo najbolj rabil dober, kratek in cenen izbor iz njegovih spisov v Krönerjevi izdaji.

Upogljivo kamenje

V Braziliji je najti kamen »itakolumit«, imenovan tudi gibki kremenjak, oziroma prožni peččenjak, ki se da kriviti, ne da bi se razdrobil. Itakolumit, ki velja za matično brazilskih demantov in obstoji večidel iz peska, vmes pa vsebuje še neke druge kamnine, je samo v nekaterih plasteh vitek. Ako se take plasti razdele na plošče, nihajo kot usnje sem ter tja; če jih v vodoravnem položaju podpreš v sredi, se obe krili povešita. Tanke ploščice se dajo preganiti kakor usnje za rokavice. Vzrok za to izredno pregibljivost so bržkone mikroskopski drobci kremenca, ležečega v itakolumitu, ki se spričo tega ne sprime popolnoma, temveč le tesno pritiskne sloj ob sloj.

Valentin Katajev

Slučaj z Babuškino

Ko je upraviteljica metodične sekcije klubnega pododdelka, tovariš Babuškina, sedela v vagonu tretjega razreda letovišcarskega »pospešenega«, je vzdihnila, kolikor globoko je mogla.

Valentin Katajev

»No, zdaj se lahko oddahnem«, je dejala sosedom in položila na zgornjo polico svoj mali kovčeg, obšit z jadrovino. »Dva tedna imam na razpolago. Dva tedna sem torej svobodna ko Kazak v stepi. Kar hočem, lahko napravim. Lahko prečitam Erfurtski program, lahko tudi predelam načrt klubnega dela za drugo polletje do vseh podrobnosti. Če hočem, si pa lahko tudi osvežim v spomin drugi del »Kapitala«. Vse lahko...

Sama se je divila svoji brezmejni svobodi in obzorju, ki se je odpiralo pred njo. S sive glave je vzela klobuk, si na dobrodušnem nosu popravila nanosnik in presedla z enega konca klopi na drugega.

»Ho-ho«, se je zaslišalo z gornje police. »Hej, tetka, v maslo si sedla! Ho-ho!«
»V kakšno maslo?« je smrtno poblede-la Babuškina.

»V kakšno neki? V češpljevo omako«, je ljubeznivo pojasnil glas na gornji polici. In takoj nato se je iz mraka pojavilo lice lastnika gori omenjenega glasu. Lice, ki ga je moril dolg čas, pegasto, z izbočenimi ličnimi kostmi, lice mladega, toda popolnega huligana.*)

»Kaj pravite?« se je zgrozila Babuškina in skočila s klopi, kakor bi jo bil pičil gad.

»Hi«, je pomilovalno dejal huligan in pljunil. »Pošalil sem se.«

»Ali se je moči tako šaliti, tovariš?« je zamrmrala Babuškina. »Jopico imam skoraj novo, edino. Vi pa namah: maslo! Kaj pa mislite?«

»Dobro«, je užaljeno pljunil huligan in se namah zavalil k oknu ter glasno kihnil:

»Aph-či-i-i-ih!«

Mimo vagona je tedaj šla pestunja, ki se je tako prestrašila, da je odskočila v stran in podrla s kovčegi natovorjenega postrežčka.

*) paglavec, brezdomec, kakršnih se je prva leta po revoluciji mnogo potepalo po Rusiji.

»Ah, pardon, nisem opazil«, je vzhíčno vzkliknil huligan. »Pozdravljani, damica! Hej, otroka boste izgubili! Ha-ha!«

Z žarečimi očmi je pogledal okoli sebe in ko je začutil, da je predmet pozornosti, je pristavil:

»Hi, hi!«

Čez minuto so njegove oči potemnele in huligan je padel v mračno melanholiijo. Pomolil je na hodnik svoje velike, prašne čevlje in se zabaval s tem, da je zbijal mimoidočim klobuke z glav. Toda ta posel mu ni nudil posebnega estetičnega užitka.

Razlegel se je drugi pisk. Mimo oken je steklo nekaj razburjenih potnikov, ki so iskali svoj vagon.

»Pss, državljan!« je važno vzkliknil huligan skozi okno. »Samo minutico!«

Debeluhar z dvema kovčegoma se je ustavil pred oknom.

Huligan ga je s prstom konspirativno vabil.

»Kaj je?« je pobledelel debeluhar in zamrmral. »Povejte vendar!«

Huligan je naglo skočil s police, tekkel po vagonu, prav posrečeno posnemal zlovesče posvetovanje ter se končno vrnil k oknu.

»Še minutico, eno samo minutico«, je dejal in požugal s prstom.

»Za boga... Povejte...« je zalepetal debeluhar.

Huligan je pomignil z očmi, sumljivo gledal pobledelega debeluharja in dejal:

»Prosim, prosim, državljan...«

»Toda... jaz bom vendar... zamudil vlak...« je z jokajočim glasom dejal debeluhar. »Za bo...«

Lokomotiva je zapiskala.

»Oprostite, državljan«, se je široko in dobrodušno zasmeljal huligan, »pardon, zmotil sem se. Hi-hi!«

S krikom in psovskami je debeluhar stekel za vlakom, huligan pa se je nagnil skozi okno in zavpil neki gospe, ki je hitela po peronu:

»Madam, torbico ste izgubili! Madam, vozna karta vam je padla ven! Ah, pardon, zmotil sem se! Kar izgublajte naprej!«

Mimo oken so bežala polja, drogovci in postaje. Huligan se je zabaval. Na vrata stranišča je pritržil listek z napisom: »Zaradi popravila je stranišče zaprto!« in se zvijal od smeha, od zdravega in vedrega smeha, ko je videl, kako so potniki žalostno postajali na hodniku pred straniščem.

Belí oblaki so plavali po sinjem nebu, tovariš Babuškina je gledala nanje skozi svoj nanosnik in žalostno premišljevala:

»Na kako nizki stopnji razvoja stoji naša brezstrankarska sovjetska mladež. In zakaj? Zato, ker je prosvetno delo pomanjkljivo. Klubni pododdelek šepa. Zato je tudi huliganstvo. Jaz grem zdaj za dva tedna na dopust. Svoboden Kazak. Če hočem, lahko prečitam Erfurtski program, lahko pa tudi predelam drugi del »Kapitala«. Kaj pa če bi pričela s propagando med brezstrankarsko mladino? Zakaj ne bi privedla v naš pokret tega paglavca? Vprav to bom tudi storila. Malo težko bo, pa bo le šlo. Najprej moram napraviti načrt. Ugotoviti stopnjo razvoja, lahko rečem, nato vsaditi v mlado dušo seme zanimanja. Hm... Potem lahko v kratkih črtah orišem zgodovino razrednih bojev. Dotaknem se lahko tudi Marksa... Tako bom izkoristila dopust in napravila dobro delo...«

Rečeno — storjeno.

Dva dni je Babuškina v najboljši veri in po strogo predelanem programu privabljala nezavednega mladeniča v kulturnoprosvetno delo. Da bi si pridobila njegovo popolno zaupanje, ga je pogostila na vsaki postaji s čajem, mu kupovala cigarete in previdno sejala seme spoznanja v njegovo okorelo dušo.

Nezavedni mladenič je topo poslušal navdušeno Babuškinu, med tem pa se je še zmerom dobro zabaval: nedolžno ji je pljuval na čevlje, ponoči je z groznim basom v imenu GPU zahteval od preplašenih

potnikov potrdila o cepljenih kozah, ponedvi pa je leno mazal klopi z vsem, kar mu je prišlo pod roko. Toda v splošnem in celoti je prosvetno delo napredovalo. In ko je čez tri dni zasijalo na obzorju morje in zablestelo v svoji žarki sinjini, je Babuškina mislila, da je osnova že doobra predelana.

»Gledam vas«, je dejala mladeniču, »in si mislim: takle mladenič, lahko rečem, lep mladenič, gine tu zaradi svoje nezavednosti. In čemu? Zato, ker je odtrgan od zdravega kulturnega dela. Od Komsomola je odtrgan.«

Pridala je svojemu glasu, kolikor je mogla materinske nežnosti in prepričevalnosti ter dejala:

»V Komsomol se morate vpisati.«

»Sem že bil. V Komsomolu sem bil«, je gluho zašepetal mladi mož, »pa so me izključili, mamaša ...«

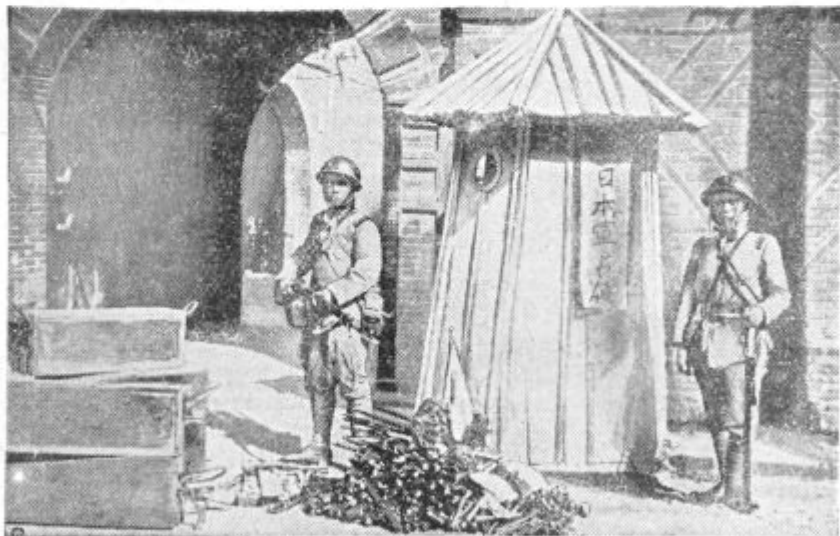
In ko je opazil, da se vlak bliža peronu, je skočil k oknu in z divjim glasom zakričal:

»Hej, državljan! Denarnico ste izgubili! Tovariši, požar je v vlaku! Gorimo! Gorimo! Ven! Hi-hi!«

Japonska kopna in pomorska sila

Svet Društva narodov, ki je zaključil svoje zadnje zasedanje, ne da bi bil vsaj količkaj uredil edino točko svojega dnevnega reda: japonsko-kitajski spor v Mandžuriji, je stal pred silno težko nalogo. Odkar obstoji ta ženevska institucija, je

spornih strank, odnosno pretnja z blokado in oboroženim nastopom proti kršilcu miru. Italijansko obstreljevanje Krfa je bila že težja zadeva, kajti proti Italiji bi apeli na pamet in grožnje najbrže ne zalegli. Društvo narodov se je te neprijetne zadeve otreslo na ta način,

Japonski vojaki v bojni opremi

imelo Društvo narodov v svojem dosežanem posredovanju raznih sporov opraviti le z zadevami manjših držav. Bolgarsko-grški spopad ali finsko-švedsko nesoglasje zavoljo Alandskega otočja je Ženeva prav hitro poravnala, ker je zadostoval enostaven apel na pamet

da jo je odstopilo svetu petorice kot pristojnemu mestu. V Albaniji ubiti italijanski častnik je bil namreč član razmejivne komisije, poslana na mesto od sveta petorice iz Pariza.

Mandžurski spor pa se ni dal rešiti z enostavno odstopitvijo spisa komur-

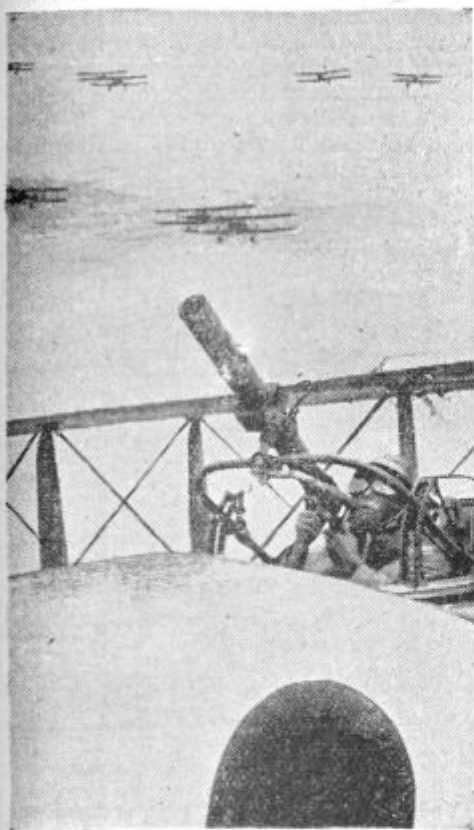

koli, kajti medtem so bile že davno ugasnile vse funkcije antantinih komisij in odborov, osnovanih v teku svetovne vojne. Svet Društva narodov je moral

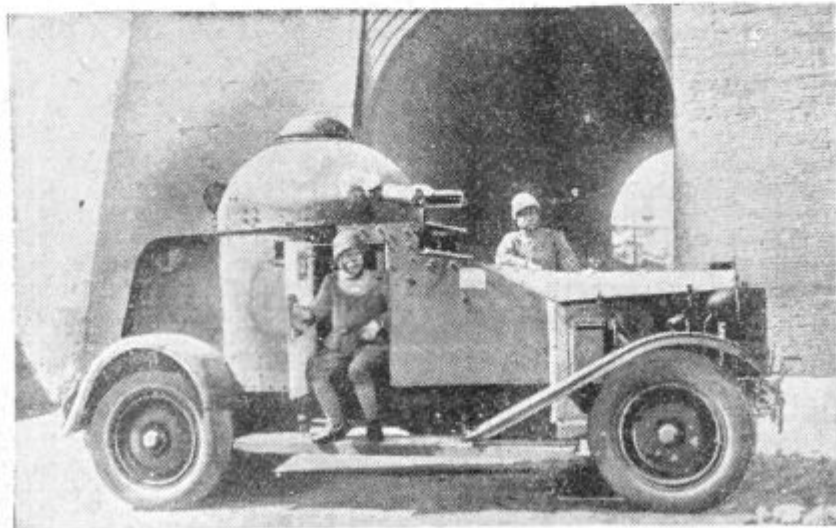
reševati zadevo v svojem rednem jesenskem zasedanju, moral pa se je sniti ponovno še v oktobru. Krivec je bila ena izmed prvih vojaških velesil sveta, zato pa je bilo treba obravnavati sporni primer z vso obzirnostjo. Japonska se je z izredno žilavostjo upirala Društvu narodov ter ostala pri svojem stališču. Pogum zato ji daje vojska in mornarica. Zanašajoč se na nje silo, kljubuje Japonska vsemu svetu.

Razvoj japonske oborožene sile je tem zanimivejši, ker je japonska vojaška moč zrastle tako rekoč preko noči ter postala činitelj, s katerim svetovna politika mora računati. Še sredi prejšnjega stoletja so vladale na Japonskem prav srednjeveške prilike. Vlada je bila v rokah plemiške kaste Samurajev, ki so bili nosilci oblasti in ki so svoje tlačane lahko vsak hip poklicali pod orožje. Kakor pa je mikadov narod naenkrat odvrzel vse stare uredbe v gospodarstvu, trgovini in politiki ter si osvojil vse tehnične pridobitve zapada, tako je tudi svojo oboroženo silo postavil na novo osnovo. Nemški častniki so kot instruktorji ustvarili organizacijo japonske vojske po pruskem vzorcu, na preosnovi pa so seveda delovali tudi francoski in angleški instruktorji. Japonci so vzeli od vseh armad najboljše ureditve ter po kratkem času porazili dve velesili, Kitajsko in Rusijo.

Na Japonskem je uvedena splošna brambna dolžnost, ki obsega sposobne moške od 17. do 40. leta. Novinci se kličejo v službo šele z dopolnjenim 20.

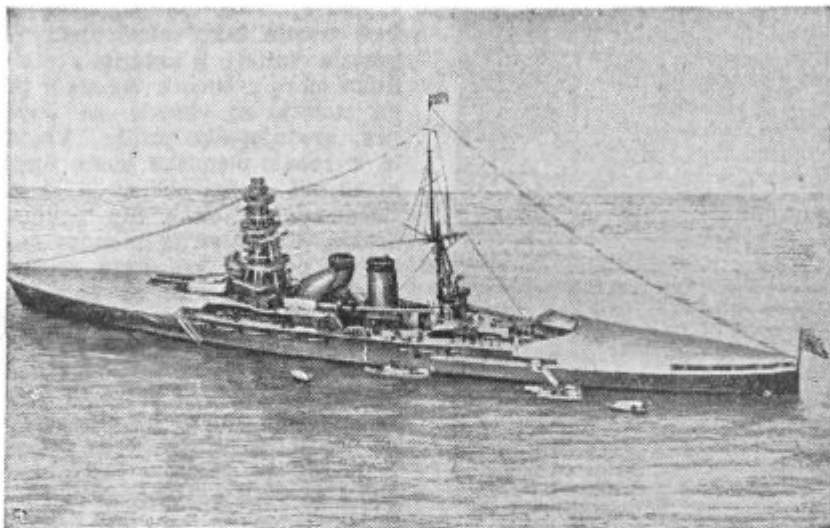
Japonski letalec v boju

Japonski tank na ulicah Mukdena

letom. Vsako leto preiščejo naborne komisije kakih 600.000 mladih mož in jih razdele v skupini sposobnih ter posebno sposobnih. Iz slednjih sestoji kontingent 120.000 novincev, ki se vsako leto pokliče v redno vojaško službo. Redni kadraški rok znaša pri kopni vojski dve leti, pri mornarici pa tri leta. Nato pride vojak v prvo rezervo (jobi), čez pet let pa v domobranstvo ali drugo rezervo (kobi), kjer ostane deset let. Do svojega 40. leta spada nato vojak v črno

ke, po en polk poljskega topništva ter po en bataljon ženijskih čet in en bataljon kolesarjev. Ostale vrste orožja, kakor brdsko topništvo, težko topništvo, topništvo za zračno obrambo, letala in tanki so razdeljene različno med vseh 17 divizij. Ob mobilizaciji sestoji divizija iz 20.000 mož, 36 poljskih topov, 288 lahkih in 52 težkih strojnih pušk, ne glede na druge vrste orožja. V primeru vojne se število divizij da dvigniti z lahkoto na 51.

Linjska ladja »Mucuk«, največja japonska bojna ladja

vojsko (kokumin). Vzporedno s to redno vojsko pa obstoja še črna vojska onih, ki niso služili, ker so bili pri naboru spoznani samo za sposobne. Dokler Japonec ne preide v črno vojsko, mora opraviti tritedensko orožno vajo; slednje velja tudi za one, ki sicer niso služili kadrskega roka. Razen tega je uvedena telesna vzgoja v vse srednje in visoke šole, za kar skrbi 1200 aktivnih častnikov. Dijak, ki je pet let posečal take tečaje, ima prednost, da odsluži redni kadraški rok v enem letu. Stoječa vojska šteje na Japonskem okoli 230 tisoč mož, v primeru vojne pa lahko spravi mikado na noge osem do deset milijonov izučениh bojnikov.

Vsa kopna vojska je razdeljena v 17 divizij, od katerih je ena gardna, ostale pa so linijske. Divizije sestojе iz dveh pehotnih brigad, od kojih ima vsaka po dva polka, vsak polk za po tri bataljone. Vsak polk je ojačen z eno mitraljesko četo. Poleg tega ima vsaka divizija po enega, dva ali tri konjeniške pol-

Večji del stoječe vojske je razmeščen v južnem delu Japonske. Dve diviziji sta na Koreji in sta danes na pohodu v Mandžuriji. Na otoku Formozi so varstveni polki, ob mandžurski železnici pa posebne vojaške straže.

Pehota je oborožena s puškami 6,5 mm, modela 38, konjica s karabinkami modela 44, gardna konjenica ima vrhu tega še sulice. Poljsko topništvo ima brzostrelne topove 7,5 cm. Zaradi terenskih prilik v morebitnem operacijskem polju ima topništvo večinoma konjsko vprego. Na motorjih je le težka artiljerija. Zračno silo Japonske cenijo poznavalci na 200 aeroplanov in 200 hidroplanov.

Zelo močna je tudi vojna mornarica, ki je po moči tretja na svetu: angleška, ameriška, japonska. Nje razmerje do ameriškega brodogva se da izraziti v številkah 6.35:10, nje stanje pa je naslednje: 184 ladij z 674.000 tonami. Razen dveh matičnih ladij za letala ima mornarica še 9 velikih bojnih ladij, 28

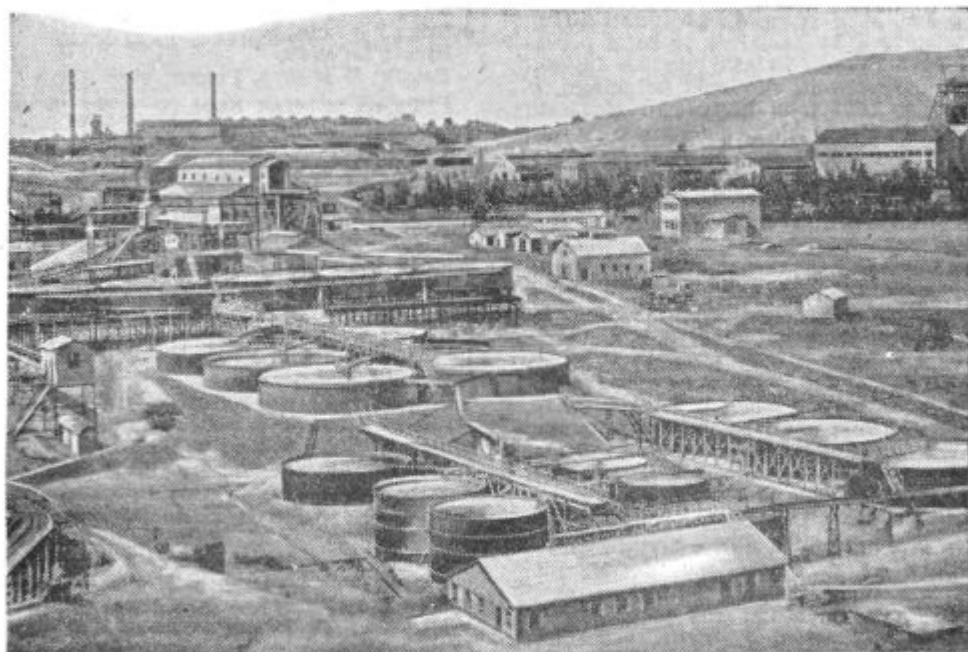
križark, 76 rušilcev in 67 podmornic. Ta mlada mornarica ima že slavno zgodovino, saj je v bitki pri Čušimi prizadejala strahovit poraz ruskemu brodograditelju. Vendar je res, da ruske ladje v nobenem oziru niso bile kos japonskim modernim ladjam in ruski poraz ni nikak čudež.

Posebno pozornost pa zasluži razčlenitev zapovedniške oblasti v japonski vojski. Na čelu oborožene sile stoji cesar, ki sta mu neposredno podrejena šefa generalnega in admiralnega štaba. Oba imata pravo neposrednega poročanja cesarju, kakor vojni minister. S tem ima vojska svoje posebno stališče, ki omogoča popolnoma svobodno postopanje armadnega poveljstva. Znano je, da so generali odredili mandžurski po-

hod na svojo pest, dasi je ministrski svet na prizadevanje finančnega in zunanjega ministra odločno odklonil vsake vojaške operacije.

Kakor pri vseh armadah, pa je tudi v japonski odločilen duh vojaštva, ki je naravnost izvrsten. Armada je pri narodu zelo priljubljena in vojaško službo smatra Japonec za čast. Disciplina v vojski je vzorna. Japonski vojak se že iz verskih razlogov ne boji smrti, zato je nenavadno hraber. Ni čuda, ako država, ki ima tako dobro vojsko, ne smatra za potrebno, da bi resno upoštevala priporočila ženevskih diplomatov. Za tako silo pač ni zlepa najti primerne eksekutorja, ki bi dal veljavo ženevskim odlokom.

Nazadovanje proizvodnje zlata

Svetovna proizvodnja zlata, ki je dosegla 1915 višek v celotni vrednosti 482 milijonov dolarjev, od tedaj nenehoma nazaduje. Lansko leto so na vsem svetu pridobili le še za 334 milijonov dolarjev zlata. Izvedenci za zlato pri mednarodnih novčaničnih bankah računajo, da se bo po letu 1934. proizvodnja zlata še nadalje zmanjšala in da bo leta 1955. v denarne svrhe manjkalo najmanj za 380 milijonov dolarjev zlata, kot bi se ga normalno potrebovalo. Iz nekega poročila pri Društvu narodov se razvidi, da razen kanadskih in transvalskih rudnikov producirajo vsa druga nahajališča zlata manj kakor pred desetimi leti. Tudi iz tega poročila se vidi, kako pereče postaja vprašanje zlata za vse človeštvo. Na sliki vidimo znamenite zlate rudnike pri Johannesburgu v Transvalu, ki prispevajo največji del svetovne proizvodnje zlata.

Slovenska slovnica za Italijane

a lepem papirju in v skrbnem tisku je izšla izvrstno zgrajena slovenska slovnica¹, ki bi mogla služiti za medsebojno zблиževanje obeh narodov.

Duhovni stiki med obema dosiđdob niso bili prepogosti, če pomislimo na njiju neposredno sosesčino. Vendar se n. pr. zgodovina naše književnosti spominja nekih dogodkov iz te stroke. V Cedadu se hrani latinski rokopis, Čedadski evangelij, iz 5. ali 6. stoletja, kjer so na robu knjige zapisana imena romarjev, vmes nekaterih slovenskih, poleg njih pa Svetopolk z Moravskega in bolgarski kralj Boris Mihael. V Kranju se čuva Načrt homilije ali propovedi, ki si jo je proti koncu 15. st. sestavil neki Italijan, še slabo podkovan v slovenščini. Najstariši spomenik slovenskega jezika z določno letnico je Čedadski rokopis iz l. 1497. z italijansko-furlanskim pravopisom. Furlanski zgodovinar Nicoletti iz srede 16. st. poroča o Tolmincih, da radi pojo nabožne in posvetne pesmi. P. P. Vergerij, po rodu Italijan, je pregovoril Trubarja, da je začel prevajati novo zavezo. Tržaški vladika Ingenerij je dal natisniti slovenski katekizem. V Vidmu je 1607 izšel italijansko-slovenski slovarček, kjer je Alasia da Sommaripa med drugim podal prvi popolni zapis stare slovenske narodne pesmi. Laškega pokolenja je bil nemško-latinski pisatelj Valvašor. Oče pridigarja J. Svetokriškega je bil beneškega pokolenja, mati pa Rihemberčanka, zato imenuje naš Abraham a Santa Clara svoj jezik »moj Vippauski«. Enako je s Zoisom, zaslužnim slovenskim mecenom, čigar ime je iz toskanščine: zoja = gjoja (dragulj), zato njegov plemiški pridevek Edelstein. Pavlina Doljakova-Pajkova izhaja iz napol poitalijancene rodbine v Paviji, Janka Kersnika mati pa je bila Italjanka, tako kakor nekih sodobnih prosvetnih delavcev med nami. Rod, iz katerega je izšel Pagliaruzzi-Krilan, je bil že dolgo ukoreninjen pri nas.

Na drugi strani so naši rojaki delovali v Italiji, n. pr. renesančni umetnik Martino da Udine (dr. N. Zupanič, Zbornik za umet. zgodovino 1923), čigar oče je bil menda Ivan Beljan, potem J. Stelin, vseučiliški profesor v Padovi, pesnik in kritik († 1770). Sto let pozneje je preminil italofil profesor dr. A. Podreka. To ime, mimogrede povedano, izvaja dr. M. Kos iz »patriarcae«. Furlanski pesnik P. Zorut je bil Bric (Lože pri Dolenju), torej iz čisto slovenskega ozemlja. Scipio Slataper (prim. Trdinovo ptico »Zlatopere«), čigar oče je bil beneški Slovenec, je ob koncu vojne padel na Krasu; B. Crémieux je prevel na francoščino

njegov roman »Mon frère le Carso«. Če je svoje dni pri nas deloval Fr. Robba, si pa obraznika Tomincina lastimo mi in Italijani. »Figaro« je 9. X. 1931 hvalil razstavo sočnih soških pokrajin v pariških Galerijah Georges Petit. Maria Ukmar je sicer nazvana »artiste italienne«, toda ime priča, da je bil nekdo njenih prednikov naše gore list. Dober rodoslovec bi utegnil dognati, da je bil kak Mocenigo prvotno Močnik, Sbuelz pa Čebulec, itd.

Slovstvenih odnošajev, izraženih v sodobnih prevodih iz tega ali onega jezika, se tukaj ne bom dotikal.

Prej omenjeni Alasia slabo ovladuje našo govorico, kakor razvidiš iz naslednjega pomenka med potnikom in kmetom-gostiteljem. Ribo n. pr. šteje za moško bitje, ker je italijansko: il pesce.

Potnik: Dajte nam bulsiga vina, ker imate.

Potnik: Iest chiem dobro messò inu bul-siga riba.

Kmet: Vam bomo dale. Nù muftese roke inu poite k' miso.

Inu se tistiga ribulla Proseccana tolicai dobriga.

Kmet: Le io tu.

Potnik: O ie lepa. Pomasi vam Bug.²

Pričujoči učenik kaže po vsaki strani velik napredek ne samo proti Alasijevemu poskusu, marveč tudi proti vsem dosedanjim redkim slovenskim slovnica za Italijane. Ako sem nanizal nekaj ugovorov, so takšni, kakršne srečujemo po večini sodobnih slovenskih knjig. Čigava pa je prav za prav ta gramatika? »Ime ni Nemi«, me je opozoril nekdo, ki piše stavke po kitajsko, da imajo tudi narobe brani pomen. Seve, na Lago di Nemi ne kaže misliti. Knjigo je moral sestaviti sosed Nazorjevega Velega Jože.

Številni tiskarski pogrški, se zagovarja Uvod, so ostali zato, ker se je mudilo učno knjigo uvesti v šole še to jesen. Naglasno znamenje rabi eno samo, namreč ostrivec. Škoda, saj krtivcevi imajo italijanske tiskarne gotovo dovolj. Nadarjen učenec bi jih že razumel. Sicer pa je tu pa tam kateri ostal, tako na str. 40. Za umevanje je poudarek jako pomemben. Evo nekaj zgledov za kratek oziroma dolg akcent:

Mèc mu sega do mèc — na màh se zgrudi na màh — bràt gre jagode bràt — naš otròk se ogiblje sosedovih otròk — po-

² Isto napitnico, mi piše prof. Koštiál glede na rahlo pripombo k besedi izid (Zis, 11. X. 1931, str. 405), čitaš pri Gutschmannu: masti Bog (1777), pri Metelku: pomzi ti Bog, mozi ti Bog (1825), pri Vrazu: mozi ti Bog (ok. 1840), pri Valjavcu: mozi bog (1890), v Pleteršniku: mozi (ti) Bog, pomozi ti (Vam) Bog. Po drju. Herletu se čuje okoli Solčave: majz bog, najz bog. Torej je gorenjsko zdravico takole razčleniti: nazi t' Bog!

¹ Dott. Giuseppe Nemi: Grammatica della Lingua slovena. Lodovico Lucchesi, Gorizia, 1931, pag. 239. Lire 14.

zdravljam vás in rodno vás — na brvi sem postal in postal nezaupen.

Težji je razloček med dolgim padajočim (^) in dolgim rastočim ('), ker se je ponekod izgubil, n. pr. na Krasu, na Štajerskem in v prekmurščini:

Za vilami ga napade z vilami — toliko preméčem, da vse preméčem — gospóda, poznate tega gospóda? — vráta je vrigel z vráta — siv lás izpulil iz lás — ta móž ne mara brbljavih móž — odšel je na pót in je pót potil — kozárček (pastirček) izpije kozárček — divja máčka lovi našega máčka — kadar odbije sédem, pa sédem — današnji dán nam kruh še ni dán.

Tudi zlog, ki nosi poudarek, je po navadi določen. Ni vse eno, ali se je obupanec počil ali se počil. Naglas ostane v izvedenkah na onem zlogu, kjer je bil v besedi, iz ka-

tere je izvedenka nastala, n. pr. rôp — rôpa — rôpar, a zid — zidú — zidár. Za dolgo poudarjamo: mléko — mléka — mlékar (-ica), Nemi pa: mlekár (225). Je li to odsev davnine, prim. rusko molokó, ali pa verjetneje analogija ali nalika, po kateri se tvorijo nove besede, n. pr. mizár, knjigár, urár (Pleteršnik: úrar). Človek bi pričakoval: štacúnar, kakor se sliši sedaj z odra v Grumovem »Dogodku v mestu Gogi«, a v besednjakih stoji: štacunár, dolensko: štacnár. Nalika je sila velika. Ali po Verlainoovo: Qui dira les torts de la rime? Prešeren je svetoval:

Poj to, kar kmet in méščan z pridám sliši ... danes pa vsi, ki imamo usta pod nosom, čebljamo: meščán kakor: vás — vaš — vaščán, Tu se ne da dosti pomagati

San Francisko

se je nekdanje imenovalo Yerba Buena (Dobra trava). 1850 je mesto, ki je dobilo današnji naziv za kalifornijske zlate vročice, štelo šele 34.000 prebivalcev, in sicer po večini izmeček sveta, ki se je tu sešel. Nazadnje so bile razmere tako neznosne, da so se meščani zbrali in vsakega zločinca obesili ali ustrelili. V prejšnjem času je bila petina mesta kitajska. Kitarji so stanovali v bednem okraju po mnogih beznicah in podzemskih hodnikih. Strašni po-

tres 1906 je porušil domala vse stavbe, 500 ljudi je poginilo, škoda se je cenila na 2 milijardi. Toda po treh letih je bilo mesto zopet pokonci, lepše in večje ko prej. Ves prejšnji kitajski oddelek je bil podrt. Med 500.000 prebivalci je danes le 8000 Kitajcev. Ker se v Zedinjene države ne smejo več priseliniti novi Kitajci in se stari vračajo domov ali izumirajo, se po malem gubi rumeno plemo v Ameriki.

»Koder se človek ne drži postave, se posmehuje R. Musil (Prager Presse 11. X. 1931.), »ga pripro; a če krši obstoječ jezikovni zakon, mu gre pa ta čast, da ustanavlja nov razvojni zakon.« Zato Nemu ne bom prigovarjal, naj poudarja: pójmovem (228). Predlog potegne v deležniko naglas nazaj: dobil — pridobil, gojll — vzgójil. Na Primorskem je ta način ugasnil, zato je zaznamoval dr. Nemi: naučil (84). Včasih naletim na starinske poudarke: debél, velík, ležál, staróst, a drugič na mlade: žrêbe, petélin. Neznana mi je bila doslej oblika: metám (177) za: mečem (tolminsko: metljem; ljubljansko: mecljem), a tržem (= trgam) se ponekod čuje. Mogoče je to tiskarski pogrešek, od katerih niso vsi navedeni, n. pr. upáti. Kar je takih očitnih pomot, jih bo že učitelj dal popraviti. Sicer pa bi bilo najcenejše, da se akcent na predzadnjem zlogu ne zaznamuje niti v besednjaku.

Zamotana, podrobna pravila seveda niso za začetnike. A ker bodo tudi Slovenci rabili ta priročnik, se jim bo zdelo preostro pravilo, da se tóda rabi za trdilnim, ampak za nikalnim stavkom (22), prim. v Pletersniku: šlo je, ampak težko! Slab = cattivo (soltanto parlando di cose): kaj pa slab gospodar? Ob zgledu: sosed ne kupi hiše, ampak travnik (44) opozorim na Breznikovo slovnico III., 215: ne imenujem vas svoje služabnike, ampak prijatelje. Slično v francoščini: je n'ai pas des fusils, j'ai des pistolets. Če je že navodilo glede gubljenega e v množ. roditelju malce poenostavljeno (120), bi se tudi mogel zrak pustiti v o-jevski sklanji: zraka nam. zrakû (126). Razloček med proti in napram (160) je precej papirnat, po Koštičlovem »Brusuc« naj se sploh opušča ta nova izposojenka. Pripóna (suffisso), ki spaja koren in končnico v glagolu, n. pr. dvíg-ni-ti, dvíg-a-ti, bi se morda primerneje krstila z infisso? Pripóna e se za šumniki nadomešča z a: mlčati, slišati, ležati (češko pa po staro: mlčeti, slyšeti, ležeti), ne pa tudi za e in j (167), saj takih primerov ni. V deležniku: minúl se i ni zamenjal z u, temveč se u še drži na svojem starem mestu (172). Z zgodovinskega (ne s praktičnega) vidika je krivo, da se končnica je stopi pri deležniku na -č (156). Pisec namreč ni navedel krajših, starših oblik: nesó, spé, ki so podlaga sedanjemu participu, marveč le daljše: nesejo, spijo (24). Tiskarski škrat je menda zaplodil nejasnost na str. 168, kjer je povedano, da se za crescere rabi koren rast- ali pa ras-. Pri glagolu šteti bo moral učitelj razložiti, zakaj ne gre po I. vrsti kakor n. pr. greti, koren je namreč: čit, odkoder češki čísti, južnoslovanski čítati in slov. šteti (v prekmurščini s pomenom brati). Pri IV. vrsti (175) bi lahko vzporedno navedel takele glagole: napotiti — potiti se — napočiti, motiti — močiti, jeziti — jeziti, podi-

ti — pojiti, pogoditi — gojiti, da bi raztolmačil mlajšo obliko v trpnem deležniku. Sicer pa se ta rad nadomešča s pridevnikom, n. pr. jézen nam. razježen, potán ali póten nam. spotèn. Tudi deležnik stan (171) je nerabljiv.

Glede števnika naj omenim, da so takoj po prevrtu pri nas uvedli v vse šole starejše štetje: dvajset eden, trideset dva, štirideset pet itd. Nadalje nesklonjivost delitelja ali divizorja, n. pr. 12:3 se glasi: dvanaest deljeno s tri (ne: s tremi), enako: koren tri iz pet, a na n.

Popraviti je treba debelo pogreško ja-genj (121) v jagnjet, kakor stoji ta beseda pravilno na dveh drugih mestih, pohvaliti pa obliko milijonski, ki jo Lj. Zvon 1931 str. 488. piše napek: milijontni. Zgodovinsko pisavo bi vzpostavil v: nohet (21), preprost (96), dejati (106), varuje (183). Zlogotvorni r stoj v: sestrski (140). Namestu: po cesti srečam učitelja bi jaz rekel: na cesti (62). Po Kolaričevem »J. Rešetuc« pišimo stremiti (ne stremeti). Za: danes zjutraj je krajše: davi, za: od sedaj naprej pa: odslej, poslej, pozdaj. Pridevnik vitek bi jaz prevajal: svelto; slanciato; šele v zadnji vrsti: snello (iz germanskega schnell). Mnemotehnični stavek, vsebujoč vse trde soglasnike, tudi e (32), bi takole izpremenil: škofec hoče post.

Izza Goetheja se v nemščini uveljavljajo puristične težnje, prim. Campejev slovarček tujk iz l. 1801; poznejši Heysejev »Fremdwörterbuch« vsebuje nad sto tisoč tujk iz najmanj 12 jezikov! Slično stremljenje opažamo pri Čehih. Letos so izdali še Slovaki »Pravidlá slovenského pravopisu«, kjer se pri soznačicah daje prednost domačim tvorbam. S tega vidika bi nadomestil izposojenke kregati z: oštevati, zmerjati, grajati; očala z: naočniki; čakati koga (brez predloga na). Za kredenco ima Bartel: postrezna mizica, Breznik pa: lava, lavica. Poleg kvalitete bi pristavil kakovost in vrsto, poleg ošpitičti še priostriiti, poleg ribati še strgati (kuharsko). Pred ognjegasca bi porinil enostavnejšega gasilca, težko bolezen bi zamenjal s hudo, za ital. voto, nota bi razen red dodal ocena, kar se zdaj širi pri nas. Nevzorne skovanke kot parobrod bi nadomestil s: parnik, za glasovir bi pridržal francoski klavir. Mimogrede: po višji naredbi danes učitelji popravljajo zvezke s tekočim rdečilom, ne z rdečim svinčnikom (79).

Po geslu «repetitio mater studiorum» je naš slovnicař po večkrat prevedel ene in iste izraze. Površnim učencem je ustregel, strogim pedagogom pa manj. Tudi knjiga se je s tem povečala.

Sestavki so lahki: zabavne prigodbice, praktični vomenki, mrvica književnih podatkov, pregovori. Od zadnjih je eden italijanski: Vedi Napoli e poi muori! Prav za prav besedna igrača: Oglej si Neapel in potem še vasico Mor!

»Una lingua così difficile qual' è la lingua slovena.« To misel sem srečal vsaj trikrat. Seveda, sleherni narod je svojo govornico zase ustvaril, ne za tuja usta. »Vsak jezik je lahek za tistega, ki ga zna«, je po svoje izustil dolenski hribovec. Knjižno italijanščino z obilico veznih naklonov gladko obvladati pa tudi ni igrača. Naš glas h bo seveda delal preglavico, razen Toskancem, in nemara se kedaj ponovi smešni prizor, ob katerem je italijanski zidar odskočil od nedograjene stavbe, ko je od nekod slišal Hrvata: »Kiša pada!« Zlogotvorni r bo nov gordijski voz. Zapoj češko: »Strč prst skrz krke« (potisni prst skozi grlo) po napevu: »Odpri tedaj«, pa se ti razodene razloček. Vendar je odrska umetnica Ana Sedláčková nedavno pri gostovanju v dunajskem Raimund-Theatru tako sijojo plavala preko soglasniških skupin, da se ji N. Fr. Presse ne more načuditi.

Med vojno mi je nemški častnik priznal, kako mu godi poljsko ščebetanje, čeprav menda sam ne bi spravil skozi zobno ograjo: chrząszcz brzmi w trzcinie (hrošč brni v trstini). Ko so se francoški častniki na balkanskem bojišču učili srbsčine, so jim domačini za pričetek stregli z najtežjimi grizljaji: na vrh brda vrba mrda (se maje). Nič dosti lažje gruče utegnše najti tudi po drugih jezikih, na priliko v latinskem: exsors extispes est expes (neudeleženi vedež je ves obupan). Prevokalni jeziki, n. pr. neki zamorski, to je poudaril že Škrabec, našim ušesom nič kaj ne ugajajo, dokaz tale grška beseda: ta aáata (nepoškodovane stvari). Mogoče Latinci zato niso marali meketati: mee dee, marveč so klicali boga: mi deus, ter opisovali stopnjevanje pridevnikov na -eus, -ius, -uus, da se ni streglo preveč samoglasnikov. Naša govornica je primerno blagglasna, pri tem pa ne mehkužna, ampak možata. Zategadelj je neki ugankar v Naši Radosti zakrožil: Zvočna je laščina, močna je naščina. Glejmo, kaj pravi o njej profesor Tesnière v Strasbourgu³⁾ tako mimogrede:

»V Cicibanu je ena Župančičevih skrivnosti ta, da zna z jako dobrim posluhom in občutjem spojiti ritem in zvok besed pa njihov pomen. Oboje je tolikanj ubrano, daje tolikšen vtisk enote in skladnosti, da se slovenščina zdi kakor nalašč ustvarjena za to, da bi omogočila pesniku, dobiti iz nje učinke, kakršne izkorišča s takšno srečo. Zveza med zvokom in smislom ima v mladinskih Župančičevih pesmih nekaj nujnega in neminljivega na sebi. Župančičeva ustvaritev, se zdi, ni pri tem nov izum, ampak odkritje nečesa, kar je bivalo že prej. Zato čisto mladi otroci brez težave po besedni glasbi pojmujejo to, kar se še odteguje njihovi razumnosti. Včasih

se pomen celo popolnoma izgubi in pesnitev se razlije v zaporedje zvokov ali časomernih gibanj, ki povedo isto. Onomatopojija slavi tu zmago. V muzikalnem jeziku, kakršna je slovenščina, se dajo v tem doseči sijajni učinki, na žalost težko izrazljivi v francoščini...« (314).

Na drugem mestu svoje korenite, krasne razprave o našem najboljšem pesniku pravi učeni strokovnjak:

»Navzlic svoji čilosti je Župančičev jezik — z ubranim jezikom Prešerna, »slovenskega Petrarke«, in blagovojnim jezikom Gregorčiča, milega »goriškega slavca« — vendar najpoglasnejši, kar se je kedaj pisalo na Slovenskem. Akoprav se zdi rezka hrvaškim ušesom, vajenim mehkejšega blagoglasja, spada slovenščina z odtenkovito barvitostjo in z raznotero krepkočo zvonkih samoglasnikov pogorske govorice med najlepše slovanske jezike, ki so vsi lepi. Toda malo je slovenskih pisateljev, ki bi se bili zmenili za to prirodno bogastvo ter ga izrabljali v književnosti. Župančič sodi med nje. Z neutrudnim iskanjem se mu je posrečilo dobiti v oblast godbo, ki jo hrani v sebi njegova materinščina, izvabiti iz nje nove, čudovito izrazite odličice in sozvoke.« (359). Parl Anta,

Zdravljenje jetike

Dr. Günther Enderlein, kustos zoološkega muzeja v Berlinu, je podal zanimivo izjavo, da se mu je posrečila gojitev bacilov tuberkuloze iz grizeljca. Če je to res, potem so se odprla zdravljenju jetike popolnoma nova pota.

³⁾ Lucien Tesnière: Oton Joupantchitch, Poète slovène. Paris, Les Belles Lettres, 95, Boul. Raspail. Str. 383. Frs 30.

SLIKE IZ ŽIVLJENJA IN SVETA

V zgornji vrsti (od leve proti desni): Mlade španske uradnice čitajo v listih ukaz vlade o 50 % redukciji uradniških mest — Najhitrejša letalca por. Stainforth (levo) in por. Boothman — Filmski par Lillian Harvey in Willy Fritsch — V spodnji vrsti (od leve proti desni): Ob desetletnici fašizma je obiskal ministrski predsednik Mussolini Napoli — Edisonov najstarejši sin William s svojo ženo — Mala princesa Elizabeta, hči yorške dvojice, s svojimi starši

Jacques Cézembre

V oblasti opičjakov

Načelnik Fran Škodlar
(Nadaljevanje)

Zbudilo me je ščipanje po želodcu, ki me je spomnilo, da nisem od prejšnjega dne nič užil. Nova skrb! Kako bi si dobil kaj mane?...

Mrežico sem zvil v svitek in se spustil niz reko, oprijemajoč se rastlin plezalk.

Spotoma sem skušal zaslediti kak sadež, da si potolažim lakoto.

Nazadnje sem odkril nekaj rumenih bobik, precej podobnih slivam; toda niso li morda strupene? Preveč gladen sem bil, da bi bil dolgo omahoval, pa sem se jih po mili volji najedel. Ker po tem zajtrku nisem čutil nikakih težav, sem si v mrežico naložil nekoliko sadja in nadaljeval naporno pot.

Nastopila je druga noč. Drugo jutro sem se naužil sadja in rinil dalje v upanju, da naletim na plavajočo klado.

Sem ter tja sem zaklical, da je odmevalo skozi mračno goščo, vendar noben človeški glas ni odgovoril mojemu in bilo mi je, kot da sem živ pokopan v tej neizmerni samoti.

Okoli poldne sem se bil ustavil, da bi za trenutek počival, ko zdajci zaslišim šumenje v grmovju, ki me je obdajalo.

Po naravnem nagibu počenem za drevo in za zeleno zaveso zapazim tri strašne obraze.

Meneč, da so pred menoj tri močne opice, sem za trenutek nameraval skočiti v reko. Ko pa se mi je eden od teh

groznh stvorov približal, sem dognal, da imam pred seboj človeška bitja. Moja bojazen se je umaknila neizmerni radosti in kakor k rešiteljem sem stekel k njim. Kaj za to, če niso bili bolje obleženi od Adama in če so jim prihajali čudni glasovi iz grla. Telo jim je bilo pokrito s plastjo sivega blata, ki jim je na obrazu stalo kot naličnica ter jim dajalo nenavaden videz. Oboroženi so bili z noži od trdega lesa, ki so jih rabili kakor sekirice.

Z glasom in s kretnjami sem jim skušal dopovedati svoje potrebe. Ne vem, koliko so razumeli mojo razlago, vendar eden se je postavil predme, druga dva pa zadaj, in tako smo odtegnili. Moj vodnik je lezel kakor kača skozi gozd in jaz z veliko težavo za njim. Oba druga antropoida (to se mi zdi najboljši izraz za te izredne stvore), oba druga opičjaka, pravim, sta mi delala pot s svojo drvnico. Precej dolgo sem stopal kakor v sanjah, potem smo prispeli na jaso, kjer sem opazil tekoče vode, ki so morale po mojem mnenju biti rokav Orinoka.

Dve-tri dvanajstice Indijancev (moških, žensk in otrok), tako nalahno obleženi kot moji vodniki in prav tako strašnih, so bivale po tem kraju, čeprav nisem mogel zaslediti nobenega znamenja o stanovanju.

Moj prihod je izzval med plemenom velikansko presenečenje, ki se je izražalo v kričanju, kretnjah in spakovanju. Tem vrlim ljudem ni bila pač nikdar čast, da bi jih bil obiskal belokožec. Pri tej priči me je obkolila množica namrdnjenih, a ne sovražnih obličij. To me je potolažilo in izpehan od truda sem se sesedel na tla, medtem ko se je med mojimi vodniki in ostalimi domačini vnel resen razgovor.

Malo kasneje so me dva ali trije od njih spremili proti lestvi od ovijalk, ki je visela z drevesa in po kateri so mi pomagali kvišku. Pogledal sem gori ter uzrl nekakšno kolibico na drevesnih vejah. Ta zračni stan mi je bil pogodu in plezal sem brez ugovora, za menoj pa ves čas eden izmed divjakov. Dospel sem na ozko ploščad, kjer je ždela ostudna staruha, ki je mogla imeti šestdeset do

osemdeset let. Ker mi ni bilo kdo ve koliko do tega, da bi stanoval s takšno tovarišijo, se mi je zdelo boljše, če se spustim zopet doli, toda na moje veliko iznenadenje je bila lestev izginila.

Ker sem že ujetnik pri tej stari čarovnici, naj se zgodi kar hoče... sem pomislil.

Kot filozof sem sédel po turško in čakal. Ni trajalo dolgo, pa mi je starka prinesla bučo belkaste kaše. Ne da bi se bil prepričal, iz česa je, sem jo pogoltal, pri čemer mi je dlan rabila namestu žlice. Mehčina je bila dvomljivega okusa, vendar se mi je zdela tečna.

Je morda to strup?... Malo mi je bilo tedaj za to.

Po obedu sem se zleknil in trdno zaspal.

Ko sem se po hudih sanjah zbudil, mi je skrbnica takoj prinesla drugo jed, ki sem si jo pošteno privoščil. Hotelo se mi je na tla, da bi se malo razgibal,

toda zaman sem poskušal dobiti lestvico. Moji znaki so ostali brez uspeha. Staruha se ni zmenila zame. Izginila je in se nekam skrila.

Okoli drevesa je viselo sicer precej ovijalk, ali niso se mi zdele dovolj močne, da bi vzdržale težo mojega telesa. Sedel sem na rob ploščadi in se oziral. Našteti sem mogel blizu dvanajst zračnih stanovanj, podobnih mojemu.

Medtem ko so matere pripravljale kosilo v lesenih stopah, so se otročiči obešali po lahnih vejah. Nekateri moški so lovili ribe, toda glavni opravke se je zdel »blaga brezdelica«... Da sem imel takrat aparat za posnemanje, s kakršnim sem pozneje napravil toliko zanimivih poučnih filmov... Na svojem

opazovališču bi bil lahko nasukal trak, da malo takih.

Ni dolgo trajalo, pa sem vnovič zadremal.

Ko sem se drugo jutro prebudil, je čuden prizor potegnil mojo pozornost nase: vse plemo je bilo na obali reke in se je valjalo v mastnem blatu nalik čredi svinj. Ta plast grezi, s katero so se moji gostitelji mazali po životu, naj bi jih bila menda zaščitila pred mrčesom. Z veseljem bi se bil šel valjati med nje, kajti komarji mi niso kdo ve kaj prizanašali!

Štiri ali pet dni je minilo. Hostniki so me čisto pozabili, kakor je kazalo. To me je pričelo skrbeti in zakoprnel sem na svoji ploščadi. Kaj kani divje plemo z menoj? Obdržati me kot malika ali kot čudnega krsta?... Nekajkrat me je zamikalo, da bi svojo priletno ječarko pahnil s pločnika, toda s tem se moj položaj ne bi bil nič predrugačil in moj želodec ji je bil kolikor toliko hvaličen za jedi, ki mi jih je redno prinašala. Dišalo pa mi je čedalje bolj in ker se nisem gibal, sem se precej zredil.

Neko noč me je predramil rahel dotik. Starka se je sklanjala nad menoj in me oprezno tipala po telesu. Grozna misel me je spreletela. Mogoče imam opravka z ljudožerci, ki me krmijo, da bi se posladkali z mojim belim mesom!

S to grozotno podmeno se kar nič nisem mogel sprijazniti in ko se je zvečerilo, sem sklenil pobegniti, pa naj velja, kar hoče.

Ponoči bi zdrsnil na tla, kakor bi se pač dalo, se pritihtopil do reke ter ušel na kanotu, kakršni so bili tam zasidrani.

Spanje moje čuvajke se je zdelo precej nemirno tisto noč. Kadarkoli sem se premaknil, sem jo našel bedečo in zdanilo se je, ne da bi bil mogel izvesti svoj naklep. V tem trenutku bi ji bil najrajši vrat zavil, toda previdnost me je navdala z bolj človeškimi čuvstvi.

Morebiti, me je prešinilo, je današnje jutro določeno za veliko gostijo, pri kateri bom jaz za posladek. Ali sem zadosti rejen? Koliko bi bil tačas dal, če bi bil podoben okostnjaku!

Dan mi je potekel v premišljevanju in molitvi, nebo sem prosil, naj zopet po-

šlje noč, zaščitnico mojih načrtov. Naposled se je zmracilo in starka je trdno zasmrčala.

Zlezel sem na okrajek ploščine in nekaj minut pozneje se spuščal nizdol, obupno se oprijemajoč zajedavk, ki so obdajale drevo. Vsaka sekunda bi me bila lahko treščila v praznino! Slednjič sem dosegel tla in za hipec ogledoval okolico. Srce mi je tolklo, ko sem se bližal reki; odpel sem pirogo, zgrabil lopatasto veslo...

Moja ladjica je plavala s tokom!

(Dalje)

Dr. Vlad. Travner.

Francoske kolonije

Kolonialna razstava v Parizu¹ je sijajen dokaz pridnosti, energije in kolonizatoričnega talenta francoskega naroda, ki si je znal v Afriki, Aziji, Ameriki in Oceaniji priklopiti naše 60 milijonov ljudi, ki tvorijo kljub različnosti plemen, jezikov, običajev, ver in kultur kompaktno maso, usmerjeno in osredotočeno k materni zemlji Franciji.

Prekomorska Francija (la France d'outre-mer) — tako imenujejo Francozi s skupnim imenom svoje kolonije, vazalne države in interesne sfere — pa je tudi neizčrpen vir moči, ugleda in blagostanja mogočne republike, ki je za Veliko Britanijo prva kolonialna sila sveta. Namen te razprave je podati bravcu splošno sliko ogromnega kolonizatoričnega in kulturnega dela, ki ga je izvršila naša zaveznica in prijateljica v teku stoletij in narodno gospodarskega pomena njenih posestev onkraj morij.

A. Zgodovina francoske kolonizacije

Atlantski ocean in Sredozemsko morje objemata na zapadu in jugu domovino francoskega naroda. Zato je umevno, da se je rodila že zgodaj v ponosnih francoskih srcih želja po gospodstvu in bojni slavi onkraj morja. Začetki kolonizacije segajo že v dobo križarskih vojn (1096—1270), ko so se mnogi sinovi Francije naselili v Siriji

in Palestini. Z zmago sovražnega orožja so sicer te naselbine propadle; spomin nanje pa se je ohranil do današnjih dni. Še sedaj označujejo namreč orientalski narodi z besedo »Frank« (t. j. Francoz) vsakega Evropeca. Pa tudi razvaline gradov in cerkva, ki so jih zgradili francoski vitezi, so pričra teh davnih dni.

V 14. stoletju je imela Francija svoje prve, četudi skromne naselbine na obalah Zapadne Afrike. Par desetletij pozneje (1402) je zasedel normandski vitez Jean de Bethencourt z nekaterimi tovariši Kanarske otoke in postal tu španski vazal (kralj) in nadškof. Želje, doživeti viteške avanture in spreobrniti nevernike, so povzročile predvsem te ekspedicije. Gospodarska vprašanja so imela le postranski pomen. Zato so bila vsa ta podjetja le predhodniki velike, pretežno narodno gospodarske kolonizacije, ki se je začela v začetku novega veka, ko sta odkrila Krištof Kolumb Ameriko (1492), Vasco da Gama pa pot okoli Afrike v Indijo (1498). Sijajni uspehi Špancev in Portugalcev so vzpodbudili tudi druge narode, predvsem pa Francoze. Njihovo stremljenje je bilo osvojiti si severnoameriško obal, ki je bila — v novem svetu — Franciji najbližja. Že 1506 so priplule prve francoske ladje pod vodstvom Verrazana na obrežje današnje Karoline. Sistematična kolonizacija se je začela kakih 30 let pozneje. Njena zibelka je bila Normandija, ki je igrala tudi v poznejših ekspedicijah glavno vlogo. V letih 1534 do 1536 je odkril Normandijec Jean

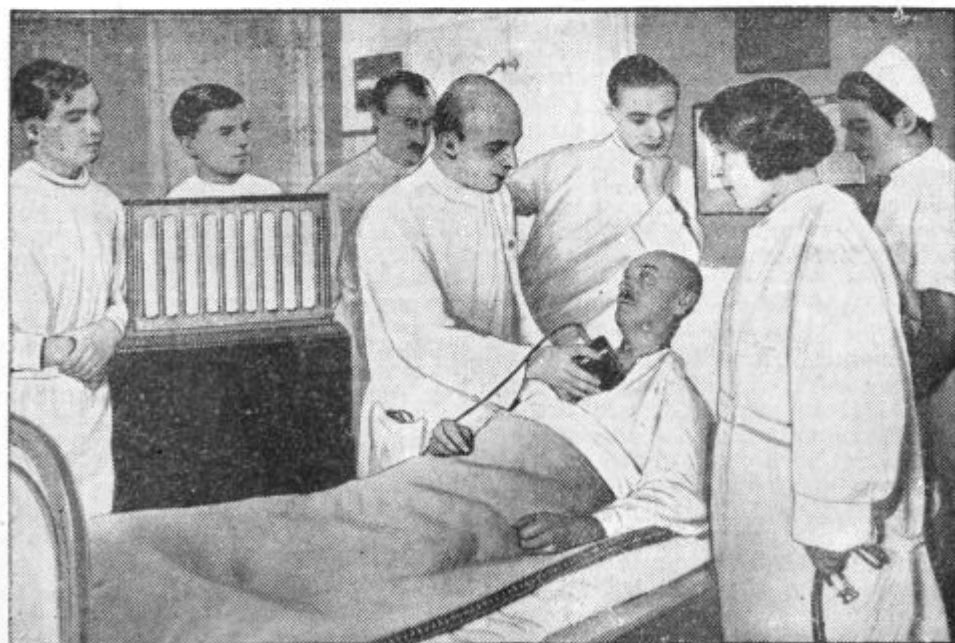
¹) Gl. članek dr. Stanka Juga: »Na kolonialni razstavi v Parizu«, Zis. 10. knjiga, stran 33.

Cartier reko Sv. Lovrenca in naselil v Kanadi prve francoske koloniste. To delo je nadaljeval njegov rojak Samuel Champlain, ki je v letu 1603—1615 preiskal okolico velikih severnoameriških jezer in ustanovil več cvetočih naselbin, med njimi mesto Quebec (1608). Njegovi navdušeni opisi »Nove Francije« so privabili nove koloniste in misijonarje, ki so v naslednjih letih odkrili še več ozemlja. Posebne zasluge med njimi si je pridobil pater Marquette. Tudi kardinal Richilieu († 1642) in minister Colbert sta pospeševala kolonizacijo Kanade s tem, da sta pošiljala sem odslužene vojake. Sredi 17. stoletja je imela dežela že okoli 70.000 kolonistov, ki so se pečali s poljedelstvom in živinorejo. Najuspešnejši in najslavnejši francoski kolonizator te dobe pa je bil Robert de La Salle, ki je odkril z malo četo Mississippi in pridobil v letu 1678—1687 francoski kroni ogromno ozemlje med velikimi jezeri in Mehikanskim zalivom. V tej pokrajini — imenovani v čast Ludviku XIV. Louisiana — so se naselili kmalu mnogi francoski kolonisti in ustanovili več mest kakor New Orleans (1717), St. Louis i. dr.

Skoraj istočasno, ko so si ustvarili Francozi z mečem in plugom veliko kolonijo na severu, so se naselili tudi v osrednji Ameriki. V tem času so zasedli Guyano (1602) ter Guadeloupe (1635), Martinique (1635), Haiti (1697) in še par drugih antilskih otokov. Tu so nastale — posebno v 18. stoletju — cvetoče plantaže, ki so zalagale Francijo in znaten del ostale Evrope s kavo, sladkorjem, vanilijo, tobakom in drugimi oridelki tropičnih dežel.

Pa tudi na obalah Afrike in njenih otokov so zaplapolale takrat pomorne burbonske zastave. Glavne zasluge zato so si pridobile razne pomorske družbe, ki jih je ustanovil kardinal Richilieu. Že 1620 so zgradili Francozi na Madagaskarju Fort Dauphin; nekaj let pozneje (1642) pa proglasili ves otok kot francosko last. Ta proglas pa je ostal le na papirju, ker je bil otok do 1885 dejansko neodvisen. Uspešnejša so bila ostala podjetja. V tem času so zasedli Francozi »Ile de Bourbon« (sedaj Réunion; 1638), »Ile de France« (sedaj Mauritius), Rodrigue, Komore, Amirante, Seychille in druge afriške otoke v Indijskem oceanu. Med njimi

Utripanje srca v zvočniku

Utripanje srca, ki se s pomočjo mikrofona in ojačevalcev prenaša na zvočnik, postaja moderni medicinski vedno večjega pomena, ker potek bolezni lahko istočasno zasleduje več zdravnikov na raznih krajih

je vzcvetel posebno rodovitni in klimatično ugodni Réunion. Prva kolonija na celini je bil Senegal (1637). Tu je bilo več naselbin, ki so bile prvotno last pomorskih družb. Izmenjavale so z domačin. sužnje, zlato, gumi, dragocen les i. dr. za alkohol, orožje in steklene bisere. Ko pa je postal Senegal last francoske krone, so kraljevi namestniki kolonijo znatno razširili in zgradili več pristanišč kakor Saint Louis (1659), Gorée itd.

Za Vzhodno Indijo so se zanimali Francozi že od 1601 dalje in ustanovili tam več trgovskih podjetij. 1664 je ustanovil minister Colbert po vzgladu Holandcev in Angležev francosko vzhodno - indijsko trgovsko družbo (kompanijo), ki je 1674 kupila mesti Pondichéry in Chandernagor in položila tako temelje francoskemu gospodarstvu v Indiji. V letu 1735—1745 sta pridobila Duplex in La Bourdonnais deloma z orožjem, deloma s pogodbami z haiderabadskim nizamom Franciji na jugu in zapadu polotoka obširno ozemlje s 5 provincami.

Za časa Ludvika XIV. (1643—1715) so obsegale francoske kolonije v Ameriki, Afriki in Aziji ogromno ozemlje, ki ga moremo ceniti na okoli 12 do 15 milijonov km² s kakimi 5 do 6 milijoni prebivalci. Točnejših podatkov ni mogoče navesti, ker kolonije (razen otokov) niso imele določenih mej. Tako je bila Francija že v teh časih ena prvih kolonialnih držav sveta. Vse to obširno ozemlje — z neznatnimi izjemami — so zgubili Francozi v teku 18. in v začetku 19. stoletja. Ta propad so povzročile neugodne politične razmere, francoska revolucija in številne — posebno Napoleonove — vojne v Evropi. Obenem je postala medtem Velika Britanija pomorska in kolonialna velesila, s katero se Francija ni mogla meriti. V Ameriki pa se je rodila nova sila — Zedinjene države (1776). 1713 so morali odstopiti Francozi Angležem vzhodni del Kanade (Akadijo in Novo Škotsko); 1715 pa otok Novo Fundlandijo. V letih 1751—1763 je iztrgal lord Clive Francozom skoraj vsa posestva v Vzhodni Indiji. Kmalu nato (1770) je propadla tudi kompanija. Tako so postali Angleži gospodarji velikanskega indijskega ozemlja.

Najhujši udarec so doživeli Francozi v pariškem miru, sklenjenim 1763 med Francijo, Španijo in Veliko Britanijo,

ko so se morali v korist Angležev odreči vsej Kanadi in vzhodni polovici Louisiane. S tem so postali nevzdržni tudi ostanki francoskih kolonij v Severni Ameriki. 1803 je prodal tedanji prvi konzul francoske republike Bonaparte zapadno Louisiano Zedinjenim državam za 15 milijonov dolarjev. Za francoske revolucije in napoleonskih vojn so si polastili Angleži začasno (1794—1802 in 1809—1814) Guade'oupa in Martiniqua; za stalno pa Am'rantov, Seychillov, Mauritija, Rodrigueza in še par manjših otokov v Indijskem oceanu. Medtem je proglasil tudi francoski del otoka Haitija svojo popolno neodvisnost. Okoli 1820 so imeli Francozi v Ameriki le še otoke St. Pierre, Miquelon, Martinique in Guadeloupe ter na celini Guyano; v Afriki Senegal in Komorsko otočje, v Vzhodni Indiji pa par mest. Vse te kolonije so štejele komaj 450.000 prebivalcev, tako da Francija kot kolonialna država skoraj ni prišla več v poštev.

Francoski živelj pa se je ohranil v mnogih nekdanj francoskih pokrajinah še do danes. V Kanadi živi še sedaj nad 2 milijona Francozov (Franco Canadiens), ki so ostali zvesti jeziku, običajem in (katoliški) veri svoje prvotne domovine. V provincah Quebec in Akadija tvorijo okoli 80 odst. vsega prebivalstva. Mesto Quebec (110.000 prebivalcev) je skoraj popolnoma francosko; mesto Montréal (620.000 prebivalcev) pa prilično do polovice. Zaradi svojega števila (okoli $\frac{1}{4}$ vsega prebivalstva) in zaradi svojega vzornega gospodarstva igrajo Francozi v Kanadi pomembno vlogo. Nekaj francoskih drobcev se je ohranilo tudi v nekdanji Louisiani, predvsem v St. Louisu. Uradni jezik haitske republike je francoski, medtem ko govore prebivalci (črnci) neko čudno, težko umljivo mešanico francoščine in raznih zamorskih narečij. Tudi prebivalci Am'rantov in Seychillov so še ohranili jezik svojih nekdanjih gospodarjev.

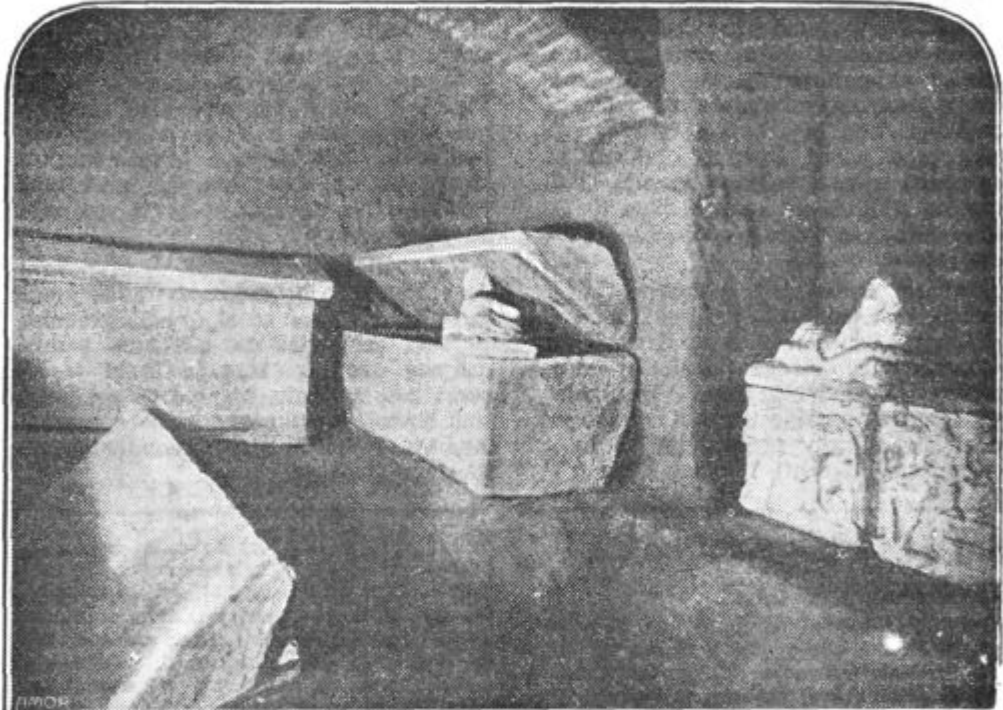
(Dalje)

Etruški sledovi v Toskani

Etruski, skrivnostni narod, ki je v dobi ustanovitve Rima naseleval del Italije, so še dandanašnji zelo malo znani. Pročevanje ostalin tega visoko omikanega izumrlega naroda je osobito zadnja leta zelo živahno in je doseglo že prav lepe uspehe. Med kraji, ki so dali največ materiala za naučno izsledovanje stare

so bogato okrašene s freskami, izviračimi iz 5., 4. in 3. veka pred našim štetjem. Med najzanimivejše grobnice spada vsekakor »La Pellegrina«, ki so jo odkrili, ko so gradili cesto na etruško pokopališče. V nji so našli množico predmetov, ki so zelo dragoceni za etruški studij. Grobnice so po večini dveh tipov. Starejše imajo ravne stene, no-

Glavna dvorana v grobnici La Pellegrina v Chiusiju

Slika je posneta v trenutku odkritja dvorane in je vse še v položaju, v kakršnem so jo ostavili razbojniki pri oplenitvi groba

Etruzije, je toskansko mesto Chiusi (stari rimski Clusium), kjer so izkopali etruško pokopališče in našli v njem množico prezanimivih predmetov. Pokopališče je dostopno obiskovalcem in italijanska vlada je do njega zgradila udobno vozno cesto, da tako omogoči tujskemu prometu poset te zgodovinske zanimivosti.

Predmeti, najdeni na pokopališču v Chiusiju, pričajo o visokem stanju omike starih Etruskov. V pobočje kamenitih gričev Poggio-Renzo so vklesane ogromne grobnice, v katerih so razvrščene kamenite rakve. Stene grobnic

večje pa imajo v stene vdolbene niše. »La Pellegrina« je nekako v sredi med obema dobama, ker ima njen prednji del značaj starih grobnic, v zadnjem delu pa so v kamenite stene že izsekane niše.

»La Pellegrina« je bila oropana že v pradavnih časih, kar smatrajo ljubitelji starožitnosti za izredno srečo. Oskrunjevalci grobov so namreč pobrali samo dragocenosti, za ostalo pa se niso zmenili ter so ostavili grobnico v stanju, kakor ga kaže naša slika. Razbojnikom se je pri poslu zelo mudilo, kar dokazuje nered, v katerem so pustili okra-

deno grobišče. Sarkofaga v ozadju na desni niti niso popolnoma odkrili, marveč so kameniti pokrov le nekoliko privzdignili ter ga podprli s kamenito žaro za pepel, prinešeno iz sosedne dvorane.

Zlate in srebrne predmete so tatje pobrali, ostavili so — najbrž pomotoma — samo majhno srebrno vazo za pepel valjčaste oblike in s koničnim pokrovcem. Posoda je lepo cizelirana, škoda pa je, da so risbe močno trpele in se komaj razloči, da predstavljajo bogove ljubezni, prepletene z vencí. V glavni dvorani stoje kamenite krste z zelo skrbno izdelanimi skulpturami, z obrazom in vklesanim imenom pokojnika. Žare s pepelom pokojnikov so običnega etruškega tipa in izhajajo iz 2. ali 1. veka pred našim štetjem. Pač pa so znameniti njihovi pokrovi zavoljo skulptur na njih, ki so izredno lepo umetniško delo, kar velja osobito za obraze pokojnikov.

Najlepši izmed teh pokrovov, ki je obenem tudi najstarši, ima masko nekega Lartha Sentinata Caese. Krasota kiparskega dela presega vse doslej znane etruške izklesanine in priča o direktnem vplivu grške umetnosti iz nje najboljše dobe. Drugi kip predstavlja moža z imenom Aul Scianti Larthal. Črte nje-

govega obraza so zelo poudarjene in so bolj podobne črtam ostalih etruških obrazov. Na sarkofagih v tej grobnici so izklesani bojni prizori, spominjajoči na dogodke iz pohodov Aleksandra Velikega. Na žalost pa so vsi reliefi precej poškodovani. Kolikor so učenjaki doslej precenili starost najdenih umetnin, izhajata krsti in žari Sentinata in Sciantija iz 3. ali 2. veka pred našim štetjem.

Starinoslovci so zaposleni zdaj s pojasnjevanjem in razlaganjem prizorov, ki so najbrž vzeti iz etruškega bajeslovja. Eden izmed reliefov predstavlja velikana Čacuja, ki ga ujamejo bratje Vipini. Spominja nas močno na Orestov mit. Neka žara ima na pokrovu zelo realistično upodobljeno staro žensko. Druge pa so zopet manjše umetniške vrednosti; so novejše in imajo vse znake dekadence.

Pokopališče pri Chiusiju so zelo skrbno restavrirali in razpostavili vse predmete tako, kakor so si uredili grobnice Etruski in pogled na ogromne podzemeljske dvorane, žare in krste je ne samo zelo zanimiv, marveč so predmeti tudi dostopni vsakomur, ki hoče proučevati stanje omike tega v davni dobi izumrlega ljudstva.

Kaj je tudi potrebno za prebavo

Prof. dr. Bertran je dognal, da je mangan, ki ga ljudje poznamo večinoma le kot desinfekcijsko sredstvo (kaljev permanganat) v malenkostni množini v vsakem organizmu in sicer ga je do pol desetstične celokupne teže v rastlinskem, še nekoliko manj pa v živalskem stančju. Pri človeku znaša množina mangana komaj tri stotične telesne teže. Vendar pa so tudi te neznatne množine nujno potrebne za uspevanje. Posamezne rastline so v tem pogledu jako skromne. Nekateri glivice potrebujejo za popolno razvitje hranilno raztopino, v kateri je le en del mangana na sto milijonov delov vode. Če pa se rastlinici odtegne še ta ščep hrane, potlej ne more rasti. Enako vlogo igra tudi bor v rasti krompirja in drugih rastlin, baker v človeški krvi itd. Vse te snovi so le katalizatorji v kemičnih presnovah, ki se gode v organizmu in igrajo podobno vlogo kakor vitamini v prehrani. Včasí se je smatralo, da je vsaka stanica sestavljena iz 10 do 2 kemičnih prvín. Zdaj pa je dognano, da je skoro vse starčje zgrajeno samo iz elementov. Vendar pa bi sami elementi ne zadostali za vse zapletene kemične presno-

ve, ki jih smatramo za fiziološki življenjski proces. Tisočinko živalske in rastlinske gmote, ki je ne izpolnjujejo omenjene prvine, pa tvorijo katalizatorji, ki so z vidika kemije mnogo važnejši od elementov, ker se le-ti brez njih ne bi mogli pretvarjati. Kemik gleda na vsak živi organizem kot na nekakšno oligarhično državo, v kateri vlada poščica katalitičnih elementov živalski množici pasivnih kemičnih prvín.

Ledniška bolha

Visoko v Alpah, koder najdeš le sneg in led, živi še vedno v velikih množinah drobcena žuželka, komaj milimeter velika ledniška bolšica, *Desoria glacialis*. Z družino bolh ima samo to skupno, da zna dobro skakati. Črna je ta skokica in se drži kupoma po tleh in razpokah v lednikih. Kakor vsako noč, tako otrpne tudi čez zimo. Po mesece in mesece morejo bolšice ležati v silnem mrazu in vendar spomladí spet ožive, kadar solnce topleje posije. Tedaj skačejo sem ter tja, kakor bi se zdovale svojega vstajenja. Hranijo se z rdečimi algami, n. pr. *Chlamydococcus pluvialis*, enostaničnicami iz družine volvocinej, ki dajejo čudno rdeč odtenek snegu, in seveda tudi s poginulimi žužki, če jih je vihar vrgel na ledniška tla.

Iz življenja Židov

Spisal dr. Jos. Rožman s sodelovanjem gg. H. Händlerja in I. Kudiša

Ker je precej naših sodržavljanov židovske vere, bodo nedvomno zanimale široko občinstvo nekatere podrobnosti iz življenja Židov. Naša javnost je navajena si predstavljati Žida le kot pridobitnika, pozablja pa, da je le zgodovina kriva, da Žid danes ni poljedelec, temveč večinoma trgovec. Pregarjanja Židov v Španiji, Rusiji in drugod so kriva, da se je Žid posvečal le takemu poslu, ki mu je nudil večjo mobilnost, da je mogel vsak trenutek pobrati šila in kopita ter iskati

zavetja kje drugje. A prav ta večna pregarjanja so Židu utrdila značaj in dušo. Postal je zaveden in odločen bojevnik za svojo vero, narodnost in skupnost.

Ko se porodi moško židovsko dete, se točno osmi dan po rojstvu obreže, seveda če je dovolj krepko in zdravo. To opravilo izvršuje navadno židovski duhovnik (rabinec, kantor) ali pa zdravnik. Razlog obrezovanja je zgodovinski: ko so Židje živeli še v izgnanstvu v Egiptu, so se pojavile med moškimi svetom spolne bolezni. Zato je Mojzes odredil, da se vsi novorojeni moški otroci obrežejo in tako se je ta stara navada ohranila še do danes. Ko se otrok obreže, dobi tudi ime. Pri tem opravilu je vsakokrat prisoten otrokov boter, ki je pri prvo- in drugorejencih navadno otrokov stari oče. Obrezovanje se lahko opravi v templu ali pa na domu.

Do izpolnjenega trinajstega leta je židovski deček brez greha; to se pravi, da more pač grešiti, vendar gredo njegovi grehi le na očetovo breme. Z izpolnjenim trinajstim letom mora deček v tempel, kjer mu prečitajo deset božjih zapovedi. Pri tej priliki izgovori dečkov oče v hebrejščini naslednje besede: »Hvaljen bodi Neskončni, ki me je rešil« t. j. grehov njegovega otroka. S tem dnevom neha namreč očetova odgovornost pred Bogom za otrokove grehe. Od tega dne se smatra deček tudi kot polnovreden član židovstva. Kot tak se potem tudi smatra za polnovrednega v številu židovske verske občine, ki mora na vsak način obsegati najmanj deset moških članov. Pripomniti moramo, da se židovski verski zakoni na ženskega otroka več ali manj ne ozirajo.

Ko se Žid oženi, se oprime z vso resnostjo dela in posla. Ortodokсни Žid se ženi že v rani mladosti, kakor se to še dandanes prakticira n. pr. na Poljskem, v Rusiji, med tem ko se srednje evropski (moderen) Žid ženi šele v moški dobi in to šele tedaj, ko mu to dovole finančne razmere. Poročnega prstana židovski mož navadno ne nosi, žena pa ga mora nositi.

Glede medsebojnega občevanja moža in žene so židovski predpisi zelo strogi.

Ko Žid (moški ali ženska) zboli na smrt in leži v agoniji, pride k njemu deset moških Židov, ki molijo za njegovo dušo. Kar je pri kristjanih običajno, da pride namreč k bolniku duhovnik z verskimi tolažili, tega običaja pri Židih ni. Dovoljeno pa je, da se za bolnika naroči molitev v templu.

Ko Žid umre, ga od nog do glave temeljito operejo s toplo vodo in potem oblečejo v tako zvano »mrtvaško obleko«, ki sestaja iz bele kape, bele dolge srajce in belih hlač. To mrtvaško oblačilo prinese vsak Žid že seboj v zakon; to oblačilo mora tudi obleči vsako leto na tako zvan »dolgi dan« in na židovsko novo leto in sicer pri molitvah v templu. Mrtvaško oblačilo ima to posebnost, da ne sme imeti gumbov, temveč se zapenja le s prišitimi trakovi. Krsta mora biti lesena in ne sme imeti nobenega železnega žeblja. V krsto dobi mrtvec svoj molilni jermen, kar je uporabljal pri svojih

dnevni molitvah. Na pokopališču se mrtvecu oči pokrijejo z dvema kosoma prstenega lonca, da ne bi pri razkranjanju telesa prišla v očesne udrtine — zemlja. Najbližji sorodniki mrtveca: oče, sinovi oziroma bratje izražajo svojo žalost nad izgubo na ta način, da si dajo natrgati suknjo za najmanj 2 cm. Vsakdo izmed imenovanih ožjih sorodnikov mora osem dni po smrti rajnega globoko žalovati. Tako n. pr. ne sme v tem času obuti usnjatih čevljev, ne sme sedeti na stolu, temveč le na nizkem stolčiču ali pa na tleh, ne sme opravljati nobenih poslov, temveč mora le mirovati in moliti. Ob času globoke žalosti se tudi doma ne kuha, temveč pošiljajo sorodniki in prijatelji žalujočim na dom gotova jedila. Nadaljnjih dva in dvajset dni pa se drže lažjih predpisov glede žalosti; zgornji strogi predpisi odpadejo, pač pa se Žid v tem času ne sme briti, striči ter se mora vzdržati vsakršne zabave. Po tridesetih dneh se uradna žalost za mrtvecem konča, pa večina Židov žaluje v rodbinskem krogu vse leto. Črna obleka in črn trak na rokavu pri Židih nista običajna kot vnanji znak žalosti.

Židje računajo čas po mesečnih letih in sicer z začetkom ustvarjenja sveta. Letos n. pr. štejejo leto 5692. Novo leto so praznovali 12. septembra. Navadno židovsko leto ima po 12 mesecev in sicer 6 à 30 dni in 6 à 29 dni, torej šteje skupno 354 dni. Prestopno leto, in to je vsako tretje, ima 13 mesecev in sicer 6 à 30 dni in 7 à 29 dni, torej skupno 383 dni. Židovsko navadno leto je torej dosti krajše kot krščansko, zato pa je prestopno dosti daljše.

Posebnost so židovski prazniki. Namestu krščanske nedelje se praznuje šabes (sabat) t. j. sobota in sicer je to natančno čas od petka zvečer do sobote zvečer to je v mraku, ko se vidijo na nebu že tri zvezde. Šabes praznuje ves ortodokсни židovski svet zelo natančno, ker je šabes tretji največji židovski praznik. Pomembnejša in strožja sta še samo dva praznika in sicer sta to tako zvani »Dolgi dan« in pa »Novo leto«; Novo leto se praznuje dva dni. Po osem dni trajata praznik »Zelenih šotorov« in praznikih »Pesah« t. j. židovska Velika noč, od katerih sta dva začetna in dva končna dneva stroga praznika, a ostali dnevi so samo napol prazniki. Ob strogih praznikih se ne sme opravljati noben posel, ne voziti itd. Ob napol praznikih se smejo opravljati vsa dela, če se ne morejo preložiti na poznejše dni. Ob

praznikih »Pesah« je predpisan še poseben način prirejanja jedi. Takrat se uporablja posebno kuhinjsko orodje, ki za druge dneve ne pride v poštev. Prav tako je te dneve zabranjeno jesti kruh in okisane jedi; namestu kruha se celih osem dni je »maces«, t. j. opresen pečeneč v obliki okroglih plošč, pečen iz čiste pšenične moke in sicer pod nadzorom cerkvenih organov.

Važni in zanimivi so židovski predpisi glede priprave mesa, ki mora biti »košer«

to se pravi čisto. Meso je pa tedaj čisto, kadar je žival zdrava in pravilno zaklana. Pri klanju se žival ne sme mučiti ter ji mora odteči vsa kri. Žid namreč ne sme zavživati krvi. Posel klanja opravljajo posebej za to izučeni organi, ki so za pravilno izvrševanje odgovorni cerkvenim predpisom. Prav tako je večini čitateljev znano, da židovska vera kakor tudi skoraj vse druge orientalske vere, prepoveduje uživanje svinjine.

Žena igra po židovskih verskih zakonih le podrejeno vlogo; tako n. pr. mora moški izpolnjevati 613 verskih zapovedi, a žena samo 3 in sicer naslednje: 1. mora v čast šabesa (sobote) prižgati v petek zvečer sveče, 2. mora od vsakega krušnega testa odvzeti komadič ter ga vreči v peč in 3. mora strogo paziti na svojo čistost v gotovem času. V društvenem življenju je pa žena z možem enakovpravna. Zanimivo je tudi to, da ženi po verskih zapovedih ni treba — moliti, kakor to n. pr. zahteva krščanska vera.

Vendar se je pa v novejšem času tudi pri Židih udomačila navada, da tudi žena moli in v tempel hodi.

Po židovskih cerkvenih zakonih je ločitev zakona mnogo lažja nego je to pri kristianih mogoče; vzroke za ločitev je pri Židih zelo lahko najti. Tehtni vzroki

za ločitev so že n. pr., ako je žena nevarna, nepokorna, nečista, nesposobna za občevanje. Razen tega pa je še mnogo malenkostnih razlogov, da se mož lahko otrese neljube mu žene. Treba pa je, da pripelje mož k rabin-u (dušnemu pastirju) dve priči, da potrdita verodostojnost ženi očitanih pogrškov. V tem primeru napiše kar rabi sam ločitveni dokument (na pergamentni papir), ne da bi še tudi ženo usliševal. To ločilo ¹¹ino mora potem mož v navzočnosti dveh prič izročiti ženi. S tem je veza med obema zakoncema že definitivno končana. V primeru pa, da žena o nameravani ločitvi izve in se skriva, da ji ne bi bilo treba prevzeti ločitvene listine, potem ji mora mož ob prvi priliki, ko jo vidi, vreči ločitveno listino na krilo in sicer v navzočnosti dveh mož. Ločeni mož kakor tudi

ločena žena lahko zopet na novo sklejata pravnoveljavne zakone.

Ko človek umrje, gre njegova duša pred Sodnika. Ako je duša spoznana kot pravična, odide v nebo; ako pa je obremenjena, potem jo pošlje Stvarnik nazaj na svet, da se popolnoma očisti; dušo pa Bog utelesi v neko žival ali pa rastlino. Ko se je duša očistila, jo Bog odreši njenega potovanja in jo pokliče v nebo. Zaradi tega verskega nazora glede potovanja oziroma ponovnega utelešenja duše v žival oziroma rastlino, je pri Židih navada, da se pred klanjem živali oziroma pri zavživanju vsakega rastlinskega produkta in tudi vode izreka mala molitvica, ki naj »ukovani« duši pomaga, da se čim prej reši zemeljskega potovanja.

Pozdravljanje

Ce srečamo znanca na cesti, snamemo klobuk in podamo mu roko, če nas nagovori. Kadar vstopimo v sobo, v kateri je družba dam in gospodov, se priklonimo. Ko ostavimo brivnico, nas lastnik pozdravi z besedama »Sluga pokoren!«

To so oblike vljudnosti, ki se jih držimo s konservativnostjo, ki ji ni primere. Smatramo jih za same ob sebi umevne in — ne premišljujemo o njih. Kakor ne premišljujejo muslimani, kadar prekrizajo v pozdrav roke čez prsi, ali Japonci, kadar upognejo koleno, ali celo divjaki, kadar se mečejo pred človekom na trebuh. In vendar je v vseh teh različnih oblikah pozdrava, ki so si pa po vsebini enake, obsežen cel kos človeške zgodovine in napredka.

Pozdrav prvotno nikakor ni imel prijaznega pomena. Nemška beseda »Gruss« za pozdrav je n. pr. sorodna s starogotsko »gretan«, ki pomeni »kričati, jokati«. Človek je bil v starodavnih časih v večnih skrbeh za svoj obstoj in je imel dovolj vzroka, da ni mogel zaupati nobenemu tujcu. Če je naletel na močnejšega človeka, s katerim boriti se bi bilo zanj brezupno, je naznačil s kretnjo, da se mu podaja oziroma da ga vsaj ne namerava napasti. V naših pozdravih »sluga pokoren«, »z vdanostjo«, »klanjam se«, »servus« itd. še danes zveni nekaj tega občutka podvrženosti. Pozdrav je bil torej prvotno neka oblika samobrambe, ki je temeljila v trajnem vojnem stanju tistih časov, kakor je dokazal Georg Steinhäuser v svoji knjigi »Kulturstudien«. Šele polagoma je prešel ta občutek sovražnosti, ki je bil vsebovan v pozdravu, v občutek dobrohotnosti in spoštovanja. A celo v naši navadi, da snamemo pri pozdravu

klobuk, je vsebovan prvotni pomen prodaje.

Pri raznih divjaških rodovih pomeni razgalitev določenih telesnih delov še danes kot izraz podrejenosti. Evropci so si že zgodaj izbrali glavo za to ceremonijo. Stari Rimljani so se že odkrivali, če so hoteli koga počastiti. Izkazovanje časti, to je poviševanje kakšnega človeka, pa ni nič drugega nego zavestno poniževanje samega sebe.

V srednjem veku so imeli vitezi glede pozdrava natančno določen kodeks. Snemanje pokrivala je bilo običajno le pred knezom ali kakorkoli po stopnji in izvoru višjo osebo. V deželi trubadurjev je odkritje glave veljalo tudi pred damami, da, nekaj časa so se v pozdrav odkrivalo celo dame same. Šele v 17. stoletju se je začela pri pozdravu z odkrivanjem glave opuščati razlika med višjim in nižjim.

Podajanje roke smatramo dandanes za podkrepitev naše dobrohotnosti in spoštovanja. V srednjem veku je imelo pomen pri-sege. Končno pa je izvor te navade prav tam kakor navadi odkrivanja, namreč v ceremoniji, s katero je hotel človek povedati drugemu človeku, da se mu podaja. Prekrizanje rok na prsih, dviganje ali iztegovanje roke — z vsem tem so nekoč hoteli povedati, da se ne morejo braniti. Pri stiskanju rok pa je šlo po vsej priliki še za potrdilo nasprotnika, da tudi on ne namerava nič sovražnega.

Kar se tiče priklona, je njegov razvoj gotovo najbolj izražen v njegovih oblikah. Njegova prvotna oblika je bila ta, da se je šibkejši vrgel pred močnejšim z obrazom na tla v znak, da se mu popolnoma vdaja. Na Sumatru še danes živi ta navada, celo še bolj izrazito. Domačin se vrže na hrbet

in si postavi nogo tistega, ki ga hoče pozdraviti, na prsi, glavo ali koleno. Druga stopnja v razvoju se zadovolji še s tem, da se samo del telesa, in sicer noge do kolen, dotakne tal. Pri tretji stopnji ostane telo vzravnano, a moški podrsa z desno nogo po tleh, ženska pripogne koleno. Zadnja stop-

nja je potem priklon z gornjim telesom ali pri ženski le z glavo. Tisočletja človeške zgodovine so prešla do te zadnje faze, pri kateri se kaže v najlepši luči tendenca po preprostosti oblik ter po odpravi ceremonij in porast človeške samozavesti v teku tisočletij.

Prezare v zvočnih filmih

Utrgal se je zemeljski plaz. Na tisoče ton kamenite gmote se vali po pobočju. Junak drame sliši naraščajoče bobnenje, sliši svarilne klice in v poslednjem trenutku potegne svoje dekle iz območja pogubonosnega plazu. Trenutek pozneje bi bilo prepozno. — Za nemi film bi bil tak prizor igranja. Snemanje scen, pri katerih ledeni gledalcu kri v žilah, je za operaterja čisto navaden posel. Toda — kako pa je z zvokom? Kako spravijo zvočni inženjerji in tehniki na ozki rob filma vse one zvočne odtenske, ki ustvarijo pri poslušalcu dojem, kako prihrumi lavina, zdrči mimo in utihne v globočini.

Nedaleč od prizorišča, kjer se snema drama, so skupali delavci z 5 metrov globoko jamo. Strokovnjak za zvočni del filma je imel sijajno idejo. V jamo je spustil mikrofon, nato pa je dal vsipati vanjo gramoz, čigar grmenje in bobnenje se je zabeležilo na filmskem traku. Cela reč je bila sicer jako preprosta toda malo prepričevalna. Če zbobni nekaj kubičnih metrov gramoz z 5 metrov globoko, je ta reč toliko podobna plazu, kakor n. pr. bobnanje grmenju topov. Toda tehniki so si znali pomagati. Zvočni pas na robu filma so dvakrat kopirali, s čimer je bila polnost glasu podvojena. Vrh tega so še kopirali primerno zvočno ozadje, kakršnih imajo vedno nekaj v zalogi. Podvojili so še to kopijo in končno vse skupaj prekopirali na zvočni film, ki je potlej tekel s štirikrat ojačenimi in požlahtnjenimi glasovi. Gledalci so poslušali veličastno bobnenje uničujočega plazu, ki se jim je zdel toliko bolj naraven, ker resničnega itak še nikoli niso doživeli.

Zvočni film je niz trikov in prevar. Mnogi glasovi se čujejo celo naravniješe kakor pri samem snemanju. Višek trika je v tem, da se šumi prilagode aparaturi in potlej pravilno razvrste na izgotovljenem filmu. V ta namen je potrebno složno delo mnogih zvočnih inženjerjev in tehnikov, mikerjev in drugih sodruđnikov. Noben telefon ne zabrni v zvočnem filmu in nobena vrata se ne zaloputnejo, preden niso izrekli svojega mnenja strokovnjaki za zvočne efekte.

Na veliko žalost teh prezaposlenih ljudi pa dojema mikrofon glasove večkrat precizneje kakor uho. Visoki in nizki glasovi, ki jih dostikrat niti ne slišimo, pridejo v mikrofonu do ostrega izraza in motijo naravni zvok.

Debele betonske stene čuvajo ateljeje pred vnanjimi šumi, ki bi utegnili motiti, včasih pa služijo tudi kot odmevne stene pri snemanju na prostem. To snemanje je včasih prav zanimivo opazovati: Skupina mladih ljudi strelja pred ateljejem z možnarji. Po četrto funta smodnika se zavije v papir in prav trdno poveže, nato pa zažge. Namen teh eksplozij je, da se čim bolj točno posname streljanje 40 centimeterskih ladijskih topov. V tem primeru so snemali streljanje za neki film, kjer zapusti kraljica pristanišče prestolnice in jo morajo bojne ladje pozdraviti z obligatnimi strelji. Nemi del filma se je snemal mnogo prej in so šele naknadno kopirali vanj streljanje z gori omenjenimi primitivnimi pripomočki. Najbolj je treba paziti pri tem, da si posamezni strelji sledijo v pravih presledkih in da se aparatura nastavi na kar moči veliko jakost. Če se strel ne sliši zadosti močno, ga nekajkrat prekopirajo na isto mesto končnega filma, dokler ni iluzija vsaj za silo popolna.

Zvočni inženjerji poskušajo povsod operirati s naravnimi zvočnimi efekti. V nekem filmu, kjer se prikazuje pobeg kaznjencev iz jetnišnice, bi morale regljati strojne puške. Najprvo so poskušali s slepiim streljanjem. To se je pa slišalo, kakor da bi tolkel po vodi. Voščene krogle, ki so jih potlej zamenjali za jeklene, tudi niso dale pravega glasu. Šele pnevmatično kladivo, ki je tolklo ob desko, se je slišalo še kolikor toliko naravno. Manjkali so pa še vedno vsi karakteristični zvoki strojnici. Ostri strelji imajo tako silen učinek na mikrofon, da se dajo uporabljati samo s posebnimi dušilnimi napravami. Potlej se sliši streljanje in žvižganje krogel tako naravno, da gre gledalcu skozi kosti in mozeg.

Če se snema n. pr. prizor, kako neki policist na motornem kolesu zasleduje zločinca, potem se prizor snema najprvo nemo, to se pravi brez zvočne spremljave. Šele potlej pride v atelje motorno kolo, da posnamejo tri zvočne trakove njegovega ropotanja. Na prvi trak se zabeleži enakomerno brnenje motorja, na drugi trak pride ropot pri zaganjanju, na tretjega pa tisto, kar se sliši, ko se pokaže motor na prizornici, ko zavira in slednjič ustavi. Za popolno sliko je treba, da se slišijo tudi še signali s hupo. Trakovi s hupanjem pa se izdelujejo kar na valogru, tako da jih je vedno nekaj na razpolago. Končno je treba vse štiri trakove pravilne

zlepiti in primerno pristriči, če je film predolg.

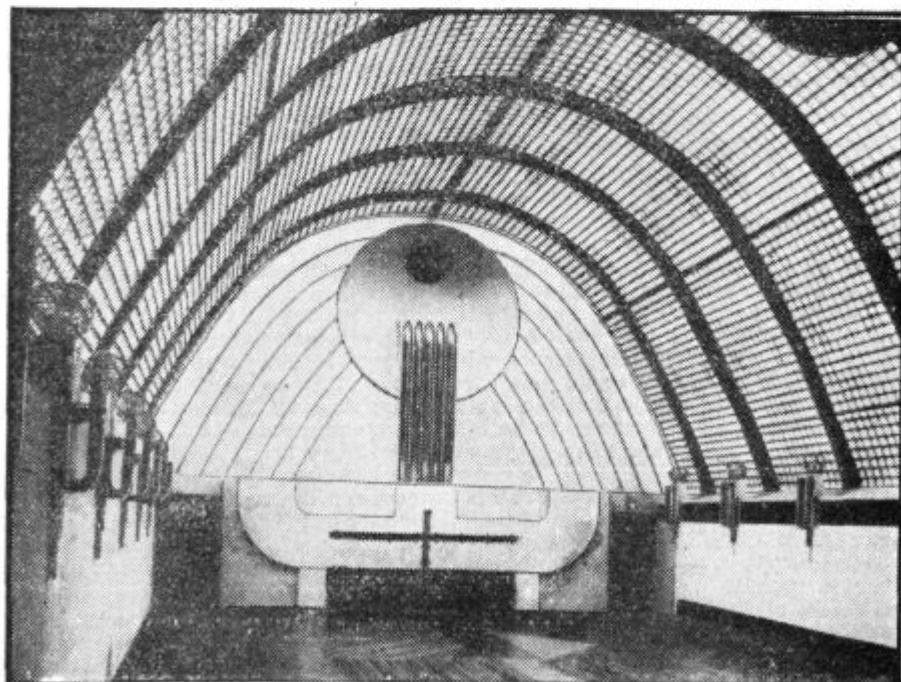
Zvočni inženjerji morajo vselej reševati dvojno nalogo: Mikrofon morajo spraviti čim bliže k prizornici, vendar pa toliko v stran, da ne pride v zorno polje kamere. Zaradi tega se pridrijo mikrofoni na dolge ročice, tako da se lahko obračajo za igralci. Včasih, zlasti pri snemanju velikih skupinskih prizorov pa to ne zadošča. Inženjer Karl Dreher je zdaj opremil tak ročni mikrofon še s posebnim votlim zrcalom, ki prestra več zvokov in ga dovaja v sredini obešenemu mikrofonu. Cela naprava se vidi kakor močan žaromet, ki se pa ne nameri direktno tjakaj, odkoder prihaja zvok, marveč na posebne stene, od katerih se odbijajo glasovi šele posredno v mikrofon.

S takimi in sličnimi rafiniranimi ukrepi se je akustika novejših zvočnih filmov že zelo popravila. Toda vse to je šele neznatega del izboljšanj, ki so nujno potrebna. Občinstvo zahteva, da se glasovi ne slišijo samo naravno, marveč tudi prijetno. Zaradi tega si morajo in si bodo morali zvočni inženjerji vedno pomagati z umetnimi posnemalci glasov in šumov. V tem pogledu že zdaj lahko zabeležimo prav velik napredek. Navadni časi, ko se je posnemalo sikanje pare pri lokomotivi z drdranjem žične krtače po bobnu so za vedno minuli. Umetno proizvajanje zvočnih efektov je dandanašnji že posebna znanost. Konstrukcije pomožnih

zvočnih aparatov se skušajo kar moči približati načelu prirodnih zvokovnih virov. Tako se n. pr. posnema sopihanje lokomotive z velikanskimi gramofonskimi rogovi, skozi katere se sunkoma izpušča stisnjeni zrak. Toda nobenemu teh aparatov ni mogoče prekovati bodočnosti, ker se venomer spopolnjujejo še rajši pa nadomeščajo z novimi, ki so zgrajeni na čisto drugačni osnovi. Seveda pa drže posamezna podjetja take novotarije strogo tajno, da ne pridejo te dragocenosti v roke konkurenci. Skoraj vsak dan prinese kako novost in mirno se lahko reče, da je zdaj že mogoče vsak glas popolnoma naravno posnemati z umetnimi pripomočki.

Pri filmanju na prostem ni največja težava naravni posnetek glasov, marveč eliminiranje motečih šumov. Posebno siten je v tem pogledu veter, ki sika okrog mikrofonove diafragme. Nekateri prirodni zvoki se z mikrofonom vobče ne dajo prijeti. Vzemimo, da se razlije mogočen val po ladijskem krovu. Uho sliši pljusak vala in šumenje odtekaajoče vode. V mikrofonu pa pljuskanje popolnoma utone v šumenju, tako da postane akustični efekt docela nenaraven. V tem primeru si morajo snemalci pomagati s posebnim strojem, ki verno oponaša šumenje in pljuskanje vode. Umetnost mora dandanašnji pač povsod nekoliko podpreti naravo in priznati je treba, da se ji dostikrat prav sijajno posreči.

Jeklo in steklo v moderni arhitekturi

Podstrešje »Atlantishausa« v Bremenu, ki je opremljeno s pomočjo jekla in stekla v arhitektonsko zelo učinkovito dvorano, kjer se vrše predavanja za izseljence.

MIZICA, POGRNISE!

Tedenski jedilni list

Ponedeljek, obed: sadje grahova juha z ječmenčkom, višnjevo zelje in ocvrt krompir, zdobov narastek z malinčjo polivko. **Večerja:** leča v omaki z ocvrtimi jajci.

Torek, obed: sadje, rižot s svežo svinjno, palačinke z marelično mezgo. **Večerja:** špinačni štrukelj z maslom in drobtinami.

Sreda, obed: sadje, na goveji juhi zdobovi cmoki, govedina garnirana z ohrovotom, rumeno kolerabo, praženim krompirjem in hrenom. **Večerja:** rezanci z gnjatjo, indivija.

Četrtek, obed: sadje, fižolova juha z rižem, nadevana čebula, garnirana s krompirjevo kašo, jabolčna pena z orehi. **Večerja:** faširani goveji zrezki v mrežici, krompirjeva in zelena solata.

Petek, obed: jota iz kisle repe, paradižnika in fižola, špinačne klobasice, kostanjev puding. **Večerja:** krompirjevi krapki s solato ali sardelice v olju s čebulo in kisom, solata.

Sobota, obed: sadje, na goveji juhi rezanci, govedina, garnirana s praženim krompirjem in kumarično omako, ocvrta jabolka. **Večerja:** telečji golaž s polento, radič.

Nedelja, obed: francoska ali zelenjavna juha, panirani telečji zrezki, različne solate, kostanj v snegu. **Večerja:** sveža prašičeva kračica pečena, garnirana z grahovim pirejem, kompot.

RECEPTI K JEDILNEMU LISTU (količina računana za 4—5 oseb)

Kostanjev puding. 15 dkg surovih lupljenih debelih kostanjev pustim le toliko časa v kropu, da se lahko olupim notranja rjava kožica. Olupljene zalijem s $\frac{1}{4}$ litra mleka in jih kuham s koščkom vanilije do mehkega, nato jih pretlačim. V skledi vmešam 4 dkg presnega masla s 4 rumenjaki in 9 dkg sladkorja. K temu primešam pretlačen kostanj, dve žlici ruma in sneg od 4 beljakov. Zmes vložim v ognja varno z maslom namazano skledo, jo potresemo povrhu s sladkorno sipo in spečem. Na pečeno in nekoliko ohlajeno namažem stepeno smetano.

Krompirjevi krapki. Pet srednje debelih krompirjev skuham, olupim in pretlačim v skledo. Dodam 3 dkg presnega masla, en rumenjaki, eno jajce in sol. Dobro vmešam in zvrnem na pomokano desko, razvaljam za mezinec debelo in izkrožim s

krapovim obodcem krapke. Povaljam jih v raztepenem jajcu, drobtincah in ocvrem.

Pljučni narastek. 30 dkg telečjih pljuč pustim vreti pol ure v slanem kropu, v katerega dam petršilj, zeleno, por, par zrnec popra in nekoliko limonine lupinice ter žlico kisa. Nato jih vzamem iz kropa, in ko se nekoliko ohladi, jih zmlejem na mesnem stroju. V skledi vmešam 8 dkg presnega masla ali 6 dkg masti s tremi rumenjaki. K temu primešam tri žlice z mlekom prepojenih drobtinic, pol žlice drobno zrezane čebule in petršilja, sol, zmleta pljuča in nazadnje sneg od treh beljakov. Zmes vložim v dobro namazan pudingov model in kuham v sopari $\frac{1}{4}$ ure. Kuhanega zvrnem na krožnik, garniram s špinacem in takoj dam na mizo.

Kostanj v snegu. Pol kg debelega kostanja olupim in skuham. Kuhanemu olupim še notranjo kožico, nato ga pretlačim ali zmlejem na mesnem stroju. Zmletemu primešam dve žlici maraskina ali ruma, vložim v kristalno skledo in obložim s stepeno osladkorjeno smetano.

Sardelice v olju s čebulo. Male sardelice, ki jih dobimo sedaj na ribjem trgu, operem, osnažim, položim na rešetko in nasolim. Ko se nekoliko razsolijo, jih povaljam v moki in na olju ocvrem. Ocvrte polagam na globok krožnik ali primerno skledo. Ko imam vse ocvrte, dam v olje, v katerem sem jih ocvrta, eno na tanke rezine zrezano čebulo in jo cvrem toliko časa, da začne malo rumeniti, nato dolijem v olje eno žlico kisa; ko nekoliko povre, vlijem čez ribe. Tako pripravljene sardelice se servira lahko tudi mrzle. Pripravi se jih lahko tudi že prejšnji dan.

Marmelada iz jabolkin kutin. Dva in pol kilograma dobrih, popolnoma zrelih jabolkin olupim in zrežem na krahle, jih skuham na tesnem brez sladkorja in pretlačim. Ravno tako olupim, zrežem in skuham dva in pol kilograma zrelih kutin z četrt litra vode; ko so mehke, jih odcedim in pretlačim ter zmešam z jabolki. V vodi, ki se je odtekla od kutin, kuham en kilogram sladkorne sipe (kristalne) pet minut, nato pridenem pretlačeno sadje in ga kuham med večkratnim mešanjem na zmernem ognju toliko časa, da se zgosti in dobi lepo rdečo barvo. Za boljši okus dodam šibico vanilije. Ko je dovolj kuhana, primešam eno ali dve žlici ruma, dobro premešam in vložim vročo v kozarce. Ko se ohladi, pokrijem marmelado najprej z snažno okroglo krpicco, pomočeno v rumu ali alkoholu, nato pa jo pokrijem z celofanom ali pergamentom in dobro zavežem.

in pred zakonom in ženske se rade norčujujo iz njega.

Nekaj pa moram povedati, kar štejem samcu v čast; vzlic svojemu strahu pred zakonom je nasproti ženskam zelo ustrežljiv. Rad ti bo poiskal iz voznega reda vlak, ki ga potrebuješ, in ti bo poleg tega razložil, kaj pomenijo znaki v voznem redu. In svoji mali nečakinji bo rad položil v hranilnik kak desetak, da jo nauči varčevanja, starejši nečakinji na bo z veseljem razložil, koliko davka plačuje od svojih dohodkov. A nečakinja ga bo sredi pogovora pustila, če bo zazvonil telefon ker pričakuje, da jo pokliče »ona«, ki natančno ve, kako se mora vesti, da bo ona še bolj zaljubljena vanj.

Ubogi zakrknjeni samci! Ali so oni bolj egoistični, ali smo me?

Odette Tschernine

Sodoben humor

Dunajski profesor Leopold Bauer je v oktobru t. l. naložil v Angleško banko cel — avstrijski šiling. »Tu gre,« pravi v spremnici, »za veliko stvar, pri kateri bo vaš zavod napravil precej dobička. S to glavnico namreč namerjam razpolagati šele okoli leta 3431.« Nato našteva celo vrsto podpor v milijardah. »Dolgovi zaveznikov Ameriki in dolgovi osrednjih velesil Antanti prejkone še ne bodo plačani leta 3431. Zato me veseli, ker morem že sedaj zagotovi sredstvo, kako poravnati vse te dolgove, da bodo mogli moji vrstniki živeti po človeško, kar jim dandanes ni mogoče.« Na koncu izjavlja profesor, da neomejeno zaupa Angleški banki in da bo ta avstrijski šiling leta 3431 z nedoseženo zgovornostjo svetu pokazal mehanizem in pomen obresti.

Nabiranje cunj

Nabiranje cunj ni tako beraški posel, kakor bi človek sodil po ljudeh, ki se z njim ukvarjajo. Za industrijo papirja so stare cunje še vedno dokaj pomembna sirovina, ki se je tudi dandanašnji potrebuje še kakih 60 do 70.000 ton v vrednosti četr milijarde dinarjev. Ko so izdelovali papir še na roko, uporabljajoč primitivne mline, s katerimi je 20 delavcev naredilo na dan kakih 80 do 120 kg papirja, bi komaj obvladali tako ogromno skladovnico cunj. Toda zdaj je poraba cunj za izdelovanje papirja razmeroma neznatna v primeri z drugimi sirovinami. Največ papirja se zdaj izdeluje iz lesa, ki se ga potrosi v ta namen preko 10 milijonov kubičnih metrov na leto. Vrh tega se pa predela še kakih dve sto tisoč ton slame v slamno celulozo in slamnati papir. Lesni in slamni papir skoro izključno obvladujejo vsa tržišča, dočim je papir iz cunj čisto luksuzni izdelek.

Karikatura

Belgijski finančni minister Francqui, ki propagira ustanovitev mednarodne kreditne banke

Poljski diplomat Filipowicz, ki je pozval ameriškega senatorja Boraha na odgovor zaradi njegovih izjav o poljskem koridorju

Angleške volitve
Zmagovalec (Baldwin) in premaganca (Lloyd George in Henderson)

HUMOR V SLIKAH

Paznik v živalskem vrtu: »Le zapomni si, kdaj si me oškropil zadnjič z vodo!«

»Ali misliš, da povečuje često gledanje v zrcalo mojo ničemurnost?«
»Kaj še! Samo tvoja domišljija je večja!«

»Končno vendarle zanesljivo sredstvo zoper prehladi!«

»No, gospa Mina je pa res dobra gospodinja! Se soli nima doma!«
»Kako pa veste to?«
»Včeraj mi je ni mogla posoditi...«

Izpit

Profesor: »Torej prijatelj Slana, dve vrsti krompirja poznamo. Ali jih znate navesti?«

Učenec: »To je... prva... in druga vrsta.«

»Lina, na tej omari je že najmanj tri tedne star prah!«

»Toda, milostiva, to ni moja krivda, saj sem šele štirinajst dni pri vas v službi!«

